

SVATÝ STOLEC

SVATÝ STOLEC

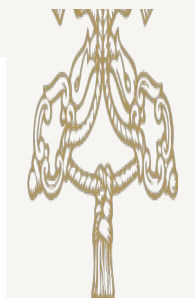
- Magisterium
 - Kalendář
 - Papežů
 - Římská kurie a další organizace
 - Liturgické slavnosti
-
- Kolegium kardinálů

- ODDĚLENÍ PRO STYK S VEŘEJNOSTÍ
- Vatikánské zprávy - RADIO VATICANA
- L'OSSERVATORE ROMANO

[L. V. N. XIV. APOŠTOLSKÁ](#)

č
i
n
a

A~

- A
- A
- A

APOŠTOLSKÁ EXHORTACE **SVATÉHO**
OTCE LVA XIV

O LÁSCĚ K CHUDÝM

[[Multimédia](#)]

AR - DE - EN - ES - FR - IT - PL - PT

1. "Dal jsem vám svou lásku" (Zj 3,9), říká Pán křesťanskému společenství, které na rozdíl od jiných nemělo žádný smysl a prostředky a bylo vystaveno násilí a opovržení: "I když

máte málo síly, pošlu je, aby se před vámi poklonili" (srov. Zj 3,8-9). Tento text připomíná slova Mariina chvalozpěvu: "Mocné svrhává z trnů a ponížené povyšuje. On dává své dary hladovým a bohatým odchází s prázdnýma rukama" (Lk 1,52-53).

2. Vyznání lásky v knize Zjevení Janovo odkazuje na nevyčerpatelné tajemství, které papež František prohloubil ve své encyklice Dilexit nos o božské a lidské lásce Kristova Srdce. Obdivovali jsme v něm, jak se Ježíš ztotožňoval "s nejmenšími ze společnosti" a jak svým dokonalým láskyplným sebedarováním zviditelňoval důstojnost každé lidské bytosti, "slabší, ubožejší a trpící". [1] Rozjímání o Kristově lásce "nám pomáhá věnovat více pozornosti utrpení a potřebám druhých a posiluje nás, abychom spolupracovali na jeho osvobozovacím díle jako nástroje k šíření jeho lásky". [2]

Z tohoto důvodu papež František v pokračování encykliky Dilexit no připravil v posledních měsících svého života apoštolskou exhortaci o péči církve o chudé a chudé, která měla nést název *Dilexi te*, s myšlenkou, že Kristus se obrací ke každému z nich a říká: Máte málo síly, málo moci, ale "obrátil jsem svou lásku k vám" (Zj 3,9). Když jsem tento projekt obdržel jako svého druhu dědictví, jsem rád, že si jej mohu osvojit a připojit k němu několik úvah a představit jej v počáteční fázi svého pontifikátu. Sdílím naději svého ctihodného předchůdce, aby všichni křesťané rozpoznali hlubokou souvislost mezi Kristovou láskou a jeho povoláním být nablízku chudým. Také já si myslím, že je třeba pokračovat v této cestě posvěcení, protože se zjevuje "výzva rozpoznat ji v chudých a trpících, v samotném Kristově srdci, v jeho povaze a v jeho nejvnitřnějších rozhodnutích, které se každý svatý snaží napodobovat". [3]

KAPITOLA I NĚKTERÉ KLÍČOVÉ BODY

4. Ježíšovi učedníci kritizovali ženu, která mu vylila na hlavu velmi vzácný vonný olej: "K čemu je tento odpad?" Říkali, "olej mohl být prodán za vysokou cenu a peníze mohly být dány chudým!" Pán jim však řekl: "Chudé máte stále s sebou, ale mne nemáte vždycky" (Mt 26,8-9.11). Tato žena pochopila, že Ježíš je pokorný a trpící Mesiáš, na kterého může vylít svou lásku: jakou útěchou byl olej pomazání na její hlavě, která měla o několik dní později trpět trním trním! Byl to jen malý skutek, avšak ti, kteří trpí, vědí, jak veliké je i malé gesto náklonnosti a kolik útěchy může přinést. Ježíš to chápe a potvrzuje jeho nadčasovou platnost: "Po celém světě, kde se hlásá toto evangelium, se na její památku budou vyprávět také to, co dělala" (Mt 26,13). Jednoduchost tohoto aktu odhaluje něco velkého. Žádné gesto náklonnosti, ani to nejmenší, nebude zapomenuto, zvláště pokud se týká těch, kteří jsou v bolesti, osamělosti a úzkosti, jako byl Pán v této hodině.

5. A právě v této perspektivě se spojuje láska k Pánu s láskou k chudým. Tentýž Ježíš, který říká: "Chudé máte stále s sebou" (Mt 26,11), vyjadřuje totéž, když svým učedníkům slibuje: "Já jsem s vámi po všechny dny" (Mt 28,20). Zároveň se mi vybavují Pánova slova: "Cokoli jste učinili jednomu z těchto mých nejposlednějších bratří, mně jste učinili" (Mt 25,40). Nejde o lásku, ale o zjevení: kontakt s těmi, kdo nemají žádnou moc a prestiž, je základní formou setkání s Pánem dějin. Stále nám má co říci ve svém náručí.

Svatý František

Papež František připomněl volbu svého jména a vyprávěl, že po jeho zvolení ho přítel kardinál objal, políbil a řekl mu: "Nezapomínejte na chudé!" [4] Je to stejné doporučení,

kteře daly církvevní autority svatému Pavlovi, když odjel do Jeruzaléma, aby tam přezkoumal své poslání (srov. *Gal* 2,1-10). O mnoho let později mohl apoštol říci: "Pilně jsem to dělal" (*Gal* 2:10). A to bylo také rozhodnutí svatého Františka z Assisi: byl to sám Kristus, kdo ho objal v malomocném a změnil jeho život. Světelná postava *Poverella* nás bude vždy inspirovat.

Byl to on, kdo před osmi stoletími vyvolal evangelijní obnovu mezi křesťany a ve společnosti své doby. Mladý František, který byl zprvu bohatý a temperamentní, se znovu zrodil setkáním s těmi, kdo byli vyloučeni z komunity. Podnět, který z ní vzešel, dodnes hýbe srdci věřících i mnoha nevěřících a "změnil dějiny". [5] Druhý vatikánský koncil se vydal touto cestou, slovy svatého Pavla VI.: "Starobylý příběh o milosrdném Samaritánovi byl paradigmatickým koncilní spiritualitou". [6] Jsem přesvědčen, že prioritní volba pro chudé přináší mimořádnou obnovu jak v církvi, tak ve společnosti, pokud se dokážeme osvobodit od své sebestřednosti a naslouchat jejich volání.

Křik chudých

8. O tom existuje text z Písma svatého, ze kterého musíme vždy vycházet. Je to zjevení Boha Mojžíšovi u hořícího keře: "Viděl jsem bídu svého lidu v Egyptě a slyšel jsem jejich hlasitý nářek nad jejich utlačovateli. Znáám jeho utrpení. Sestoupil jsem, abych je vyrval z ruky Egyptanů [...]. A teď jděte! Já vás posílám" (*Ex* 3:7-8, 10). [7] Bůh se zajímá o situaci chudých: "Když volali k Pánu, Hospodin jim ustanovil Spasitele" (srov. *Jan* 3,15). Proto, když slyšíme volání chudých, jsme povoláni cítit srdcem Boha, který se stará o potřeby svých dětí, zejména těch nejpotřebnějších. Kdybychom však zůstali k tomuto volání lhostejní, chudý člověk by proti nám volal k Pánu a byl by na nás hříšný (srov. *Dt* 15,9) a my bychom se vzdálili od samého Božího srdce.

9. Situace chudých je voláním, které v dějinách lidstva neustále zpochybňuje náš vlastní život, naši společnost, politické a ekonomické systémy a v neposlední řadě církve. V raněné tváři chudých vidíme utrpení nevinných, a tím i utrpení samotného Krista. Zároveň bychom možná měli mluvit o mnoha tvářích chudých a chudoby, protože je to mnohostranný problém. Ve skutečnosti existuje mnoho forem chudoby: chudoba těch, kteří postrádají materiální životní potřeby, chudoba těch, kteří jsou sociálně vyloučeni a nemají možnost vyjádřit svou důstojnost a schopnosti, morální a duchovní chudoba, kulturní chudoba, chudoba těch, kteří se nacházejí v situaci osobní nebo sociální slabosti nebo křehkosti. Chudoba těch, kteří nemají žádná práva, žádný prostor a žádnou svobodu.

10. V tomto smyslu lze říci, že i když se v posledních desetiletích stala důležitější angažovanost ve prospěch chudých a odstraňování sociálních a strukturálních příčin chudoby, zůstává nedostatečná: v neposlední řadě proto, že společnosti, v nichž žijeme, často upřednostňují život a politickou orientaci poznamenanou četnými nerovnostmi, A proto ke starým formám chudoby, které jsme si uvědomili a proti nimž se snažíme bojovat, existují nové, někdy subtilnější a nebezpečnější formy. Z tohoto hlediska je velmi vítané, že Organizace spojených národů prohlásila vymýcení chudoby za jeden z rozvojových cílů tisíciletí.

11. Konkrétní nasazení ve prospěch chudých musí být doprovázeno také změnou mentality, která je patrná na kulturní úrovni. Iluze, že život v blahobytu činí lidi šťastnými,

vede mnoho lidí k přístupu k životu, který je zaměřen na hromadění bohatství a společenský úspěch za každou cenu, i když se tak děje na úkor ostatních a člověk má prospěch z nespravedlivých sociálních ideálů nebo politicko-ekonomických podmínek, které zvýhodňují nejsilnější. Paradoxně tedy ve světě, kde je stále více chudých lidí, vidíme také nárůst některých bohatých elit žijících v bublině velmi pohodlných a luxusních podmínek, téměř v jiném světě než obyčejní lidé. To znamená, že stále existuje kultura – někdy dobře maskovaná –, která vylučuje ostatní, aniž by si toho všimla, a lhostejně akceptuje, že miliony lidí umírají hlady nebo přežívají v nelidských podmínkách. Před několika lety vyvolala fotografie bezvládného dítěte na pláži ve Středozemním moři značný rozruch; Bohužel, takové incidenty, kromě krátké emoce, se stále častěji stávají irelevantními vedlejšími poznámkami.

12. Nesmíme být nedbalí, pokud jde o chudobu. Zvláště nás znepokojují vážné okolnosti, v nichž se mnoho lidí nachází kvůli nedostatku jídla a vody. Každý den umírají tisíce lidí v důsledku podvýživy. Dokonce i v bohatých zemích není počet chudých o nic méně znepokojivý. V Evropě přibývá rodin, které do konce měsíce nevyjdou se svým příjmem. Obecně lze pozorovat nárůst různých forem chudoby. Chudobu již nelze chápat jako jednotný stav, ale projevuje se v různých formách ekonomického a sociálního zbídačování a odráží fenomén rostoucí nerovnosti i ve všeobecně blahobytném životním prostředí. Připomínáme: "Ženy, které trpí situacemi vyloučení, zneužívání a násilí, jsou dvojnásobně chudé, protože mají často méně příležitostí hájit svá práva. A přece i mezi nimi nacházíme stále nejobdivuhodnější gesta každodenního hrdinství při ochraně a péči o křehkost jejich rodin." [8] I když v některých zemích dochází k důležitým změnám, "společnosti na celém světě jsou stále daleko od toho, aby byly organizovány tak, aby jasně odrážely, že ženy mají naprosto stejnou důstojnost a práva jako muži. Slovy se tvrdí určité věci, ale rozhodnutí a skutečnost volají po něčem jiném." [9] Zvláště když se myslí na nejchudší ženy.

Ideologické předsudky

13. Kromě údajů – které jsou někdy "interpretovány" tak, že situace chudých není tak špatná – je celková situace zcela jasná: "Existují ekonomická pravidla, která se ukázala jako účinná pro růst, ale ne pro integrální rozvoj lidské osoby. Bohatství vzrostlo, ale bez spravedlnosti, a tak vzniká nová chudoba. Když říkáte, že moderní svět snížil chudobu, měříte ji kritérii z jiných období, která nejsou srovnatelná s dnešní realitou. V jiných dobách se například nedostatečný přístup k elektřině nepovažoval za známku chudoby a nebyl příčinou velkých těžkostí. [10] Kromě konkrétních a kontextuálních situací dokument Evropského společenství z roku 1984 uváděl, že "chudé osoby jsou jednotlivci, rodiny a skupiny osob, které mají tak málo zdrojů (materiálních, kulturních a sociálních), že jsou vyloučeny z minimálního přijatelného způsobu života v členském státě, ve kterém žijí". [11] Uznáváme-li však, že všichni lidé mají stejnou důstojnost bez ohledu na místo narození, nesmíme přehlížet velké rozdíly mezi zeměmi a regiony.

14. Chudí neexistují náhodou nebo slepým a trpkým osudem. A ještě méně je chudoba pro většinu z nich svobodnou volbou. A přesto jsou stále lidé, kteří to tvrdí a odhalují svou slepotu a krutost. Mezi chudými jsou samozřejmě i tací, kteří nechtějí pracovat, možná proto, že jejich předkové, kteří celý život pracovali, zemřeli v chudobě. Ale existuje mnoho – mužů i žen – kteří přesto pracují od rána do večera, možná sbírají kartonové krabice

nebo dělají podobné činnosti, i když vědí, že toto úsilí je jen pro přežití a ve skutečnosti nezlepší jejich životy. Nesmíme říkat, že většina chudých je chudá, protože si nezasloužili "zásluhy" podle oné falešné představy o meritokracii, podle níž se zdá, že zásluhy mají jen ti, kdo byli v životě úspěšní.

Také křesťané jsou často nakaženi světskými ideologiemi nebo politickými a ekonomickými orientacemi, které vedou k nespravedlivým generalizacím a mylným závěrům. Skutečnost, že láskou se opovrhne nebo se jí vysmívá, jako by byla fixací několika málo lidí, a ne horlivým jádrem misijního poslání církve, mě vede k přesvědčení, že je třeba číst evangelium znovu a znovu, abychom neriskovali, že ji nahradí světský postoj. Nechceme-li vypadnout z živého proudu církve, který pramení z evangelia a činí každý okamžik dějin plodným, nesmíme zapomínat na chudé.

KAPITOLA II BŮH SI VYBÍRÁ CHUDÉ

Vyvolení chudých

16. Bůh je milosrdná láska a jeho plán spásy lásky, který se rozprostírá nad dějinami a uskutečňuje se v nich, spočívá především v tom, že sestoupil k nám a byl uprostřed nás, aby nás vysvobodil z otroctví, strachu, hříchu a moci smrti. S milosrdným pohledem a se srdcem plným lásky se obrátil ke svým tvorům a staral se o jejich lidskou podmíněnost, a tím i o jejich chudobu. On sám se stal chudým právě proto, aby sdílel omezení a slabosti naší lidské přirozenosti. Stejně jako my se narodil v těle a viděli jsme ho v maličkosti dítěte položeného do jeslí, stejně jako v naprostém ponížení na kříži, kde sdílel naši radikální chudobu, kterou je smrt. Je tedy snadné pochopit, proč lze také teologicky mluvit o přednostní volbě Boha pro chudé, což je výraz, který se objevil v kontextu Latinské Ameriky, zejména na plenárním zasedání v Pueble, ale který je dobře integrován do pozdějšího učitelského úřadu církve. [Prodej \[12\]](#) [2] Tato "preference" nikdy nepředstavuje vyloučení nebo diskriminaci jiných skupin, což by u Boha nebylo možné. Spíše má zdůraznit působení Boha, který má plný soucitu s chudobou a slabostí celého lidstva: ve snaze budovat království spravedlnosti, bratrství a solidarity nosí ve svém srdci zvláště ty, kdo jsou diskriminováni a utlačováni, a také od nás, své církve, žádá pevné a radikální stranictví těch nejslabších.

17. V tomto kontextu je třeba chápat četné pasáže Starého zákona, v nichž je Bůh představen jako přítel a vysvoboditel chudých, jako ten, kdo slyší volání chudých a zasahuje, aby je vysvobodil (srov. *Žl* 34,7). Bůh, útočiště chudých, skrze proroky – pomysleme zvláště na Ámose a Izaiáše – odsuzuje nespravedlnost vůči nejslabším a vybízí Izrael, aby obnovil bohoslužbu zevnitř, protože se nelze modlit a přinášet oběti a utlačovat nejslabší a nejchudší. Písmo svaté od počátku zviditelňuje Boží lásku skrze ochranu slabých a potřebných s takovou intenzitou, že by se dalo mluvit o jakési "slabosti" Boha vůči nim. "V Božím srdci je takové privilegované místo pro chudé [...]. Celá cesta naší spásy je poznamenána chudými." [Prodej \[13\]](#)

Ježíš, chudý Mesiáš

18. Celý starozákonní příběh o Boží zálibě v chudých a o Boží touze naslouchat jejich volání – který jsem krátce připomněl – nachází své plné uskutečnění v Ježíši z Nazareta. [\[14\]](#) Ve svém vtělení "se zřekl sám sebe a stal se otrokem a podobal se lidem.

Jeho život byl životem člověka" (*Flp 2,7*) a v této podobě působil na naši spásu. Je to radikální chudoba, která se zakládá na jeho poslání zjevovat pravou tvář Boží lásky (srov. *Jan 1,18; 1 Jan 4:9*). Proto svatý Pavel v jednom ze svých podivuhodných shrnutí říká: "Znáte přece milost našeho Pána Ježíše Krista: On, který byl bohatý, stal se kvůli vám chudým, aby vás svou chudobou učinil bohatými" (*2 Kor 8,9*).

19. Evangelium totiž ukazuje, že tato chudoba ovlivnila každý aspekt jeho života. Od svého příchodu na tento svět Ježíš zažívá těžkosti, které mají něco společného s odmítnutím. Evangelista Lukáš vypráví o příchodu Josefa a Marie, kteří se měli narodit, do Betléma a s lítostí poznamenává, že "pro ni nebylo místo v hostinci" (srov. *Lk 2,7*). Ježíš se narodil ve skromných poměrech; Ihned po svém narození byl uložen do jeslí; a brzy jeho rodiče uprchli do Egypta, aby ho zachránili před smrtí (srov. *Mt 2,13-15*). Na počátku svého veřejného života byl vyhnán z Nazareta, když v synagoze vyhlásil, že v něm naroste milostivý rok, v němž se chudí budou radovat (srov. *Lk 4,14-30*). I když zemřel, nebylo pro něj místo: vyvedli ho z Jeruzaléma, aby byl ukřižován (srov. *Mk 15,22*). Z těchto okolností lze jasně shrnout Ježíšovu chudobu. Je to totéž vyloučení, které definuje chudé: jsou vyloučeni ze společnosti. Ježíš je zjevením tohoto *privilegium pauperum*. Ukazuje se světu nejen jako chudý Mesiáš, ale také jako Mesiáš chudých a pro chudé.

20. Existují určité náznaky Ježíšova společenského postavení. Především vykonává povolání řemeslníka nebo tesaře, *téktōn* (srov. *Mk 6,3*). Tato profesní skupina je tvořena lidmi, kteří žijí z práce svých rukou. Protože neměli žádný pozemkový majetek, stáli pod rolníky. Když byl malý Ježíš představen Pánu Josefem a Marií v chrámě, jeho rodiče obětovali pár hrdliček a holubic (srov. *Lk 2,22-24*), což byla podle příkázání knihy Leviticus (srov. 12,8) oběť chudých. Významná evangelní epizoda vypráví, jak Ježíš a jeho učedníci společně procházeli poli a sbírali klasy, aby se nasýtli (srov. *Mk 2,23-28*). To – sklizeň klasů na polích – bylo dovoleno pouze chudým. Nakonec Ježíš o sobě říká: "Lišky mají doupata a ptáci nebeští hnízda; ale Syn člověka nemá, kde by hlavu složil" (*Mt 8:20; Lk 9:58*). Je potulným kazatelem, jehož chudoba a nouze jsou znamením jeho spojení s Otcem. Jsou vyžadovány také od těch, kdo ho chtějí následovat na cestě učednictví právě proto, aby se zřeknutí se statků, bohatství a jistot tohoto světa stalo viditelným znamením důvěry v Boha a jeho prozřetelnost.

21. Na začátku svého veřejného působení přichází Ježíš do nazaretské synagogy, čte ze svitku proroka Izaiáše a aplikuje na sebe slova proroka: "Duch Páně je nade mnou; neboť mě pomazal. Poslal mě, abych přinesl radostnou zprávu chudým" (*Lk 4,18; srov. Iz 61:1*). Zjevuje se tedy v tomto historickém okamžiku jako ten, kdo si uvědomuje láskyplnou blízkost Boha, která je především dílem osvobození pro ty, kdo jsou zajatci zla, pro slabé a chudé. Znamení, která doprovázejí Ježíšovo hlásání, jsou totiž výrazem lásky a soucitu, s nimiž Bůh pohlíží na nemocné, chudé a hříšníky, kteří byli kvůli své situaci vyloučeni ze společnosti, ale také z náboženství. On otevírá oči slepým, uzdravuje malomocné, křísí mrtvé a zvěstuje radostnou zvěst chudým: Bůh je vám blízko, Bůh vás miluje (srov. *Lk 7,22*). To vysvětluje, proč prohlašuje: "Blahoslavení chudí, neboť vám patří království Boží" (*Lk 6,20*). Bůh totiž dává přednost chudým: v první řadě se k nim obrací Pánovo slovo naděje a osvobození, a proto se nikdo nesmí cítit opuštěný, i když žije v chudobě nebo slabosti. A církev, chce-li být Kristovou církví, musí být církví

blahoslavenství, církví, která dává prostor maličkým, chudým a kráčí s chudými, a je místem, kde chudí mají privilegované místo (srov. *Jak 2,2-4*).

22. Potřební a nemocní, kteří se o sebe nemohli postarat sami, byli často nuceni žebrot. K tomu se přidalo břemeno sociálního studu, který byl živěn přesvědčením, že nemoc a chudoba jsou spojeny s osobním hříchem. Ježíš tomuto způsobu uvažování silně odporoval, když prohlásil, že Bůh "dává svému slunci vycházet nad zlými i dobrými a sesílá déšť na spravedlivé i nespravedlivé" (*Mt 5,45*). Dokonce tuto myšlenku zcela obrátil, jak jasně ukazuje podobenství o boháči a chudém Lazarovi: "Mé dítě, pamatuj, že jsi dostával svá dobrodiní, když jsi byl naživu, zatímco Lazar dostával jen špatné věci. Nyní je zde potěšen, ale vy jste ve velkých mukách" (*Lk 16,25*).

23. Pak se ukáže: "Naše víra v Krista, který se stal chudým a je stále nablízku chudým a vyloučeným, vyvolává starost o integrální rozvoj těch nejzanedbávanějších členů společnosti." [15] Často se divím, proč navzdory tak jasné Písmu ohledně chudých mnozí stále věří, že mohou chudé ignorovat. Zůstaňme však prozatím v oblasti Bible a pokusme se zamyslet nad naším vztahem k posledním členům společnosti a nad jejich základním místem v Božím lidu.

Milosrdenství vůči chudým v Bibli

24. Apoštol Jan píše: "Neboť kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí" (*1 Jan 4:20*). Ve své odpovědi učitel Zákona Ježíš přebírá dvě starobylá přikázání: "Miluj Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou silou" (srov. *Dt 6,5*) a "Miluj svého bližního jako sám sebe" (*Lv 19,18*) a spojuje je v jediné přikázání. Evangelista Marek dává Ježíšovu odpověď takto: "První věc je: Slyš, Izraeli, Pán, náš Bůh, je jediný Pán. Proto budeš milovat Pána, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší, celou svou myslí a celou svou silou. Druhá věc je: Měl bys milovat svého bližního jako sám sebe. Žádné jiné přikázání není větší než tato dvě" (*Mk 12:29-31*).

25. Citovaná pasáž z knihy Leviticus nás nabádá, abychom ctili své vlastní krajany, zatímco v jiných textech nacházíme učení, které vyzývá k úctě – ne-li lásce – k nepříteli: "Potkáš-li toulavého vola nebo osla svého nepřítele, přivedeš zvíře zpět k němu. Uvidíš-li, že se zadek tvého nepřítele hroutí pod jeho břemenem, neopouštěj ho, ale pomoz mu." (*2Mo 23:4-5*). Zde se ukazuje hodnota, která je vlastní úctě k člověku: každý, kdo je v nouzi, i nepřítel, si vždy zaslouží naši pomoc.

26. Je nesporné, že primát Boha v Ježíšově učení jde ruku v ruce s dalším základním pilířem, že člověk nemůže milovat Boha, pokud neprojevuje lásku také k chudým. Láska je hmatatelným důkazem autenticity lásky k Bohu, jak dosvědčuje apoštol Jan: "Boha nikdo nikdy neviděl; když se navzájem milujeme, Bůh v nás přebývá a Jeho láska je v nás dokonalá. [...] Bůh je láska, a kdo zůstává v lásce, zůstává v Bohu a Bůh zůstává v něm" (*1 Jan 4:12, 16*). Jsou to dva různé, ale neoddelitelné aspekty lásky. I v případech, kdy se nejedná o výslovný vztah s Bohem, jak nás učí sám Pán, je každý skutek lásky určitým způsobem odleskem Boží lásky: "Amen, pravím vám: Cokoli jste učinili jednomu z těchto mých nejposlednějších bratrů, mně jste učinili" (*Mt 25,40*).

27. Z tohoto důvodu se doporučují skutky milosrdenství jako znamení pravdivosti liturgie, která chválí Boha a zároveň má za úkol otevřít nás proměně, kterou v nás může vyvolat

Duch svatý, abychom se všichni stali obrazem Krista a jeho milosrdenství vůči těm nejslabším. V tomto smyslu nás chce vztah s Pánem, který je vyjádřen v liturgii, také osvobodit od nebezpečí žít naše vztahy podle logiky vypočítavosti a sobectví a otevřít nás nezaujatosti, která vládne mezi těmi, kdo se milují a proto sdílejí všechno jeden s druhým. V této souvislosti Ježíš radí: "Když dáváš jídlo v poledne nebo večer, nezvěz své přátele nebo bratry, své příbuzné nebo bohaté sousedy; jinak vás pozvou zpět a vy budete odměněni. Ne, když dáváš jídlo, zvi chudé, chromé, chromé a slepé. Budeš blahoslavený, neboť ti nemají co odplatit" (Lk 14,12-14).

28. Pánova výzva k milosrdenství vůči chudým je plně vyjádřena ve velkém podobenství o posledním soudu (srov. Mt 25,31-46), které také podává živý obraz blahoslavenství milosrdných. Právě tam nám Pán dal klíč k naší dokonalosti, protože "pokud hledáme svatost, která se nám líbí v Božích očích, objevíme v tomto textu měřítko, podle kterého budeme souzeni". [16] Silná a jasná slova evangelia je třeba "žít bez komentářů, bez výmluv a výmluv, které vysávají jejich sílu. Pán nám řekl velmi jasně, že svatost nemůže být pochopena nebo žita bez jejích požadavků. [Prodej \[17\]](#)

29. V raném křesťanském společenství se program lásky nezakládal na analýzách nebo projektech, ale přímo na Ježíšově příkladu, na slovech samotného evangelia. Jakubův list věnuje mnoho prostoru problému vztahu mezi bohatými a chudými a předkládá dvě velmi naléhavé výzvy věřícím, kteří kriticky zpochybňují svou víru: "Co je platné, bratři a sestry, když někdo říká, že má víru, ale chybí mu skutky? Může ho víra zachránit? Jsou-li bratři nebo sestry bez oděvu a bez denního chleba a někdo z vás jim řekne: "Jděte v pokoji, zahřejte se a nasytěte se", ale nedáte jim to, co potřebují k životu, k čemu je to dobré? Stejně tak samotná víra je mrtvá, pokud nemá skutky, které by mohla ukázat" (Jakub 2:14-17).

30. "Vaše zlato a stříbro rezaví. Jejich rez bude stát proti vám jako svědek a bude sžírat vaše maso jako oheň. V posledních dnech jste nasbírali poklady. Vizte, mzda dělníků, kteří sekali vaše pole, mzda, kterou jste jim zadržovali, volá k nebi; nářek těch, kteří přinesli vaši úrodu, doléhal až k uším Pána zástupů. Hýřili jste a hodovali na zemi, a v den bitvy vykrmili jste srdce svá" (Jakub 5:3–5). Jakou moc mají tato slova, i když jsme raději hluší! V prvním Janově listě nacházíme podobnou výzvu: "Má-li člověk statky tohoto světa a uzavírá své srdce před bratrem, kterého vidí v nouzi, jak v něm může přebývat Boží láska?" (1 Jan 3:17).

31. Zjevené Slovo je "poselství tak jasné, tak přímé, tak prosté a výmluvné, že žádná církevní hermeneutika nemá právo je relativizovat. Reflexe církve nad těmito texty nesmí zatemňovat nebo oslabovat jejich nabádací význam, ale spíše pomáhat osvojit si je s odvahou a horlivostí. Proč komplikovat to, co je tak jednoduché? Konceptuální nástroje jsou tu proto, aby podporovaly kontakt s realitou, kterou chceme vysvětlit, ne aby nás od ní distancovaly." [Prodej \[18\]](#)

32. Jasný církevní příklad sdílení dobra a péče o chudé lze nalézt také v každodenním životě a životním stylu prvního křesťanského společenství. Zvláště je třeba připomenout způsob, jakým byl vyřešen problém každodenní péče o vdovy (srov. Sk 6,1-6). Nebyla to snadná otázka také proto, že některé z těchto vdov pocházely z jiných zemí a byly někdy jako cizinky zanedbávány. Událost popsaná ve Skutcích apoštolů ve skutečnosti ukazuje

na určitou nespokojenost ze strany helénistů, tj. Židů řecké kultury. Apoštolové neodpověděli abstraktní řečí, ale znovu zaměřili lásku ke všem a reorganizovali pomoc vdovám a požádali sbor, aby hledal moudré a vážené osoby, kterým by mohl být svěřen úkol služby u stolu, zatímco oni sami by se starali o hlásání Slova.

33. Když se Pavel vydal do Jeruzaléma, aby se poradil s apoštoly, "aby neutíkali nebo neuběhli do nicoty" (srov. *Gal 2,2*), byl vyzván, aby nezapomínal na chudé (srov. *Gal 2,10*). Proto uspořádal několik sbírek na pomoc chudým komunitám. Mezi důvody, které uvádí pro toto gesto, je třeba zdůraznit následující: "Bůh miluje radostného dárce" (*2 Kor 9,7*). Nám všem, kteří máme malý sklon k nezištným a nezištným gestům, Boží slovo ukazuje, že štědrost vůči chudým je skutečným dobrem pro toho, kdo ji praktikuje: protože když to děláme, jsme Bohem zvláštním způsobem milováni. Ve skutečnosti existuje mnoho dalších biblických zaslíbení pro ty, kdo štědře dávají: "Kdo se slitovává nad trpícími, půjčuje Pánu; on mu odplatí za jeho laskavost" (*Př 19:17*). Dávejte, a bude vám dáno: [...] jakou měrou měříte, takovou bude naměřeno i vám" (*Lk 6,38*). Tehdy se tvé světlo rozzáří jako úsvit a tvé uzdravení se rychle rozkvete" (*Iz 58:8*). První křesťané o tom byli přesvědčeni.

34. Život prvních církevních společenství, o němž se vypráví v biblickém kánonu a který nám byl předán jako zjevené slovo, je nám představen jako vzor k následování a jako svědectví víry, která se uskutečňuje prostřednictvím lásky, a zůstává trvalou připomínkou pro budoucí generace. V průběhu staletí tyto stránky podněcovaly srdce křesťanů k lásce a ke konání skutků lásky jako dobrá semena, která nepřestávají přinášet plody.

KAPITOLA III: CÍRKEV PRO CHUDÉ

35. Tři dny po svém zvolení vyjádřil můj předchůdce v médiích, že v církvi by měla být viditelnější starost a pozornost věnovaná chudým: "Ach, jak si přeji chudou církev pro chudé!". [Fotografie \[19\]](#) ^[9]

36. Tato touha odráží vědomí, že církev "rozpoznává v chudých a trpících obraz Toho, který ji založil a který byl sám chudým a trpícím člověkem. Snaží se zmírnit jejich tíseň a snaží se v nich sloužit Kristu." [Stavba \[20\]](#) ^[10] Ve skutečnosti je povolána k tomu, aby se přizpůsobila poslednímu a "nesmí být pochyb a ani nemohou existovat žádná vysvětlení, která by mohla oslabit toto poselství, které je tak jasné. [...]. Bez dalších okolků, jak učí biskupové severovýchodní Indie, existuje nerozlučné pouto mezi naší vírou a chudými." [Prodej \[21\]](#) ^[11] V téměř dvoutisícileté historii Ježíšových učedníků o tom existuje mnoho svědectví. [Fotografie \[22\]](#) ^[12]

Pravé bohatství církve

37. Svatý Pavel říká, že mezi věřícími rodícího se křesťanského společenství "nebylo mnoho pozemských moudrých mužů, ne mnoho mocných, ne mnoho urozených" (*1 Kor 1,26*). Navzdory své chudobě si však první křesťané byli vědomi potřeby pečovat o ty, kteří trpěli větší nouzí. Již v počátcích křesťanství apoštolové vložili ruce do sedmi mužů vyvolených ze sboru a do určité míry je zapojili do své služby tím, že je pověřili ke službě – *řecky diakonía* – těm nejchudším (srov. *Sk 6,1-5*). Je významné, že Štěpán, který patřil do této skupiny, byl prvním učedníkem, který svědčil o své víře v Krista až do prolití jeho krve. Spojuje se v něm svědectví života v péči o chudé s mučednictvím.

38. O něco více než dvě století později podobně prokázal svou příslušnost k Ježíši Kristu jiný jáhen, když ve svém životě spojil službu chudým a mučednictví: svatý Vavřinec. [Vyhledávání v oblasti přírodních věd a Sýkora](#) pro ^[3] Z vyprávění sv. Ambrože víme, že Vavřinec, který se narodil za pontifikátu papeže [Sixta II.](#) Byl jáhnem v Římě a byl římskými autoritami přinucen odevzdat poklady církvi: "Druhého dne přinesl chudé. Když se ho zeptali, kde jsou poklady, které zaslíbil, ukázal na chudé a řekl: "To jsou poklady církve." [Fotografie \[24\]](#) ^[4] Ambrož popisuje tuto událost a ptá se sám sebe: "Jaké lepší poklady by měl Kristus než ty, v nichž má jistotu přebývat on sám?" [Fotografie a nástroje \[25\]](#) ^[5] Připomíná, že služebníci církve nesmí nikdy zanedbávat péči o chudé, tím méně hromadit majetek pro svůj prospěch, a říká: "Je nutné, aby se taková činnost konala s čistým úmyslem a ze zjevné starostlivosti. Ve skutečnosti, pokud někdo vynakládá výdaje ve svůj vlastní prospěch, je to zločin; jestliže je utratí za chudé, jestliže vykoupí zajatce, je to milosrdenství." [Obor \[26\]](#) ^[6]

Církevní otcové a chudí

39. Od prvních staletí uznávali církevní otcové v chudých znamenitou cestu k Bohu, zvláštní příležitost setkat se s ním. Láska k potřebným nebyla chápána jako prostá mravní ctnost, ale jako konkrétní výraz víry ve Slovo, které se stalo tělem. Společenství věřících, nesené mocí Ducha svatého, bylo pevně zakořeněno v úctě k chudým, které nepovažovalo za přídavek, ale za podstatnou část svého živého těla. Například svatý Ignác z Antiochie na své cestě k mučednictví nabádal věřící komunity ve Smyrně, aby nezanedbávali svou povinnost lásky k těm nejpotřebnějším, a varoval je, aby se nechovali jako ti, kteří se staví proti Bohu: "Naučte se poznávat ty, kteří zakládají zvláštní nauky o milosti Ježíše Krista, který k nám přišel, Jak dalece odporují vůli Boží! Nestarají se o lásku, ani o vdovy, ani o sirotky, ani o trpící, ani o uvězněné, ani o osvobozené, ani o hladové a žíznivé." [Fotografie \[27\]](#) ^[7] Polykarp, biskup ze Smyrny, výslovně doporučoval, aby se církevní ministři starali o chudé: "Také kněží ať jsou shovívaví, milosrdní ke všem, přivádějí zpět ty, kteří zbloudili, navštěvují všechny nemocné, jsou plni starostlivosti o vdovy, sirotky a chudé; budou vždy zaměřeni na to, co je dobré před Bohem a lidmi." [Fotografie \[28\]](#) ^[8] Z těchto dvou svědectví vidíme, jak se církev jeví jako matka chudých, jako místo přijetí a spravedlnosti.

40. Svatý Justin ve své první omluvě, adresované císaři Hadriánovi, senátu a římskému lidu, vysvětlil, že křesťané dávají potřebným všechno, co mohou, protože v nich vidí bratry a sestry v Kristu. Když psal o shromažďování věřících první den v týdnu, zdůraznil, že v křesťanské liturgii nelze oddělovat oddanost Bohu a pozornost k chudým. Z tohoto důvodu v určitém okamžiku liturgického slavení "kdo má prostředky a dobrou vůli, dává, co chce podle svého uvážení, a co se sejde, je uloženo u rektora; Přichází na pomoc sirotkům a vdovám, těm, kteří jsou v nouzi kvůli nemoci nebo z jakéhokoli jiného důvodu, vězňům a cizincům, kteří jsou přítomni ve farnosti, zkrátka je správcem všech, kdo jsou ve městě." [Fotografie \[29\]](#) ^[9] To ukazuje, že rodící se církev neoddělovala víru od sociální činnosti: víra, která nebyla doprovázena činy, byla považována za mrtvou, jak učí svatý Jakub (srov. *Jakub 2:17*).

Svatý Jan Zlatoústý

Snad nejhorlivějším kazatelem sociální spravedlnosti mezi východními církevními otci byl sv. Jan Zlatoústý, arcibiskup Konstantinopole mezi čtvrtým a pátým stoletím. Ve svých homiliích vybízel věřící, aby rozpoznali Krista v potřebných: "Chcete tedy uctívat Kristovo tělo? Nepřecházejte kolem něj, když ho vidíte nahého; Neuctívejte ho zde hedvábnými šaty, zatímco se o něj nestaráte na ulici, kde hyne zimou a nahotou! [...]. Tělo Kristovo na oltáři nepotřebuje příkrývky, ale potřebuje čistou duši; Na druhou stranu ti, kteří jsou venku, potřebují hodně péče. Učme se tedy být moudří a ctít Krista tak, jak On sám chce být ctěn. Neboť ctěný člověk je nejdražší hold, který si on sám přeje, ne ten, za který jej považujeme my. [...]. Tak mu také prokazujete čest, o kterou on sám žádal, a používáte své bohatství ve prospěch chudých. Bůh nepotřebuje zlaté kalichy, ale zlaté duše." [Fotografie \[30\]](#) ^[0] S křišťálovou jasností prohlašuje, že věřící nebudou moci uctívat Krista u oltáře, pokud mu nevyjdou vstříc v náručí u dveří, a pokračuje: "Nebo co prospěje Pánu, když jeho stůl je plný zlatých kalichů, zatímco on sám umírá hladem? Napřed ukaž jeho hlad a pak ho můžeš ozdobit, jak jen budeš moci." [Fotografie \[31\]](#) ^[1] Proto také chápal eucharistii jako svátostný výraz lásky a spravedlnosti, který jí předchází, doprovází ji a pokračuje v ní v lásce a pozornosti k chudým.

42. Láska tedy není něčím dobrovolným, nýbrž kritériem pravé bohoslužby. Zlatoústý vehementně odsuzoval přehnaný přepych, který doprovázel lhostejnost k chudým. Pozornost, která jim náleží, není jen společenským požadavkem, nýbrž podmínkou spásy, což zároveň znamená odsouzení nespravedlivého bohatství: "Je velmi chladno a na zemi leží chudák zabalený v hadrech, polomrtvý mrazem, a drkotá zuby a jeho zevnějšek a postoj mu musí pomoci. - ale jdete kolem dobře vyhřátý a plný vína; a jak můžete očekávat, že vás Bůh vysvobodí z protivenství? [...] Tělo, které je často již mrtvé a bezcitné a nepozoruje již více pocty, zdobíte nesčetnými barevnými a zlatem vyšívanými oděvy; ale na to, co je vyčerpáno bolestí a trýzněno hladem a mrazem a sraženo k zemi, nedbáte [...]." [Stavba \[32\]](#) ^[2] Tento silný smysl pro sociální spravedlnost ho vede k tvrzení, že "nedávat nic chudým znamená okrádat je, ošidit je o jejich život, protože to, co máme, není naše, ale jejich majetek". [Fotografie \[33\]](#) ^[3]

Svatý Augustin

43. Augustin měl za svého duchovního učitele svatého Ambrože, který trval na etickém požadavku sdílení statků: "Chudému nedáváš ze svého majetku, ale vracíš mu jeho majetek. Neboť jste si uchvátili jen to, co bylo určeno k obecnému použití." [Fotografie \[34\]](#) ^[4] Pro milánského biskupa je almužna obnovou spravedlnosti, a ne gestem paternalismu. Milosrdenství nabývá v jeho homiliích prorockého charakteru: odsuzuje struktury hromadění statků a potvrzuje společenství jako církevní povolání.

44. Svatý biskup z Hippo, který byl vychován v této tradici, učil ze své strany první lásce k chudým. Jako bdělý pastýř a teolog vzácně jasnozřivosti rozpoznal, že pravé církevní společenství je vyjádřeno také ve společenství dober. Ve svých komentářích k Žalmům připomíná, že praví křesťané nezanedbávají lásku k těm nejpotřebnějším: "Budete-li dávat pozor na své bratry a sestry, poznáte, zda něco potřebují, ale jestliže ve vás přebývá Kristus, učiníte dobro i cizímu." [Fotografie \[35\]](#) ^[5] Toto sdílení dobra tedy pramení z teologální ctnosti lásky a jeho posledním cílem je Kristova láska. Pro Augustina není chudý člověk jen osobou, které je třeba pomoci, ale svátostnou přítomností Pána.

45. Učitel milosti viděl v péči o chudé konkrétní důkaz upřímnosti víry. Kdo říká, že miluje Boha a nemá soucit s potřebnými, lže (srov. 1 Jan 4,20). Když Augustin komentuje Ježíšovo setkání s bohatým mladíkem a "nebeský poklad", který je vyhrazen těm, kdo dávají svůj majetek chudým (srov. Mt 19,21), vkládá Pánu do úst tato slova: "Přijal jsem zemi, dám nebe; Obdržel jsem pomíjivé statky, věčné statky se vrátím. Já jsem přijal chléb, já život dám. [...] Přijal jsem pohostinství, dám dům. Navštívili mě, když jsem byl nemocný, půjčím mi zdraví; Byl jsem vyhledán ve vězení, dám svobodu. Chléb, který jste dali mým chudým, byl spotřebován, ale chléb, který vám dám, vás nejen občerství, ale nikdy nedojde." [Fotografie \[36\]](#) ^[6] Nejvyššího nelze překonat v jeho štědrosti k těm, kdo mu slouží v těch nejpotřebnějších: čím větší je láska k chudým, tím větší je Boží odměna.

46. Tento kristocentrický a hluboce církevní pohled vede k přesvědčení, že dary z lásky nejen zmírňují utrpení bližního, ale také očišťují srdce dárce, pokud je ochoten se změnit: "neboť almužna vám může pomoci vymazat minulé hříchy, pokud v budoucnu změníte svůj způsob života". [Fotografie \[37\]](#) ^[7] Je to, abych tak řekl, normální cesta obrácení pro ty, kteří chtějí následovat Krista s nerozděleným srdcem.

47. V církvi, která uznává Kristovu tvář v chudých a vidí ve statcích nástroje lásky, zůstává Augustinovo myšlení jistou orientací. Věrnost Augustinovu učení dnes vyžaduje nejen studium jeho díla, ale také ochotu žít radikálně jeho výzvu k obrácení, která nutně zahrnuje službu lásky.

48. Mnozí jiní církevní otcové, východní i západní, vyjádřili svůj názor na prvořadý význam pozornosti k chudým v životě a poslání každého věřícího křesťana. Z této perspektivy, v souhrnu, byla patristická teologie praktickou teologií zaměřenou na chudou církev pro chudé, připomínala nám, že evangelium je správně hlásáno pouze tehdy, když nás povzbuzuje k fyzickému kontaktu s těmi nejmenšími z nich, a varovala, že rigorózní učení bez milosrdenství jsou jen prázdná slova.

Péče o nemocné

49. Křesťanský soucit se projevil zvláštním způsobem v péči o nemocné a trpící. Díky znamením, která doprovázela Ježíšovo veřejné působení – uzdravování slepých, malomocných a ochrnutých – církev uznává, že péče o nemocné, v nichž snadno rozpoznává ukřižovaného Pána, je důležitou součástí jejího poslání. Během morové epidemie v Kartágu, kde byl biskupem, svatý Cyprián připomněl křesťanům důležitost péče o nemocné: "Tento mor a mor, který se zdá být tak strašný a zhoubný, [zkoumá] spravedlnost každého [...] a [zkouší] srdce lidského rodu, aby zjistil, zda zdraví slouží nemocným, zda příbuzní vroucně milují své milované, zda se páni slitují nad svými trpícími služebníky, zda doktoři neopustí nemocné žebrající o pomoc, [...]." [Fotografie \[38\]](#) ^[8] Křesťanská tradice navštěvování nemocných, očišťování jejich ran a utěšování trpících není jen filantropickým dílem, ale církevním aktem, kterým se členové církve "dotýkají trpícího Kristova těla" v nemocných. [Lodě \[39\]](#) ^[9]

50. V 16. století založil svatý Jan z Boha nemocniční řád pojmenovaný po něm a vytvořil modelové nemocnice, které přijímaly všechny lidi bez ohledu na jejich sociální nebo ekonomickou situaci. Jeho slavný výrok "Čiňte dobro, bratři!" se stal mottem aktivní lásky k nemocným. Ve stejné době svatý Kamil z Lellis založil Řád služebníků nemocných – Camilliánů – a dal si za úkol sloužit nemocným s plným nasazením. Jeho pravidlo zní:

"Především ať každý prosí Pána o milost, abychom mu dali mateřskou lásku k bližnímu, abychom mu sloužili se vši láskou, duší i tělem, protože z Boží milosti toužíme sloužit všem nemocným s onou láskou, kterou má milující matka ke svému jedinému dítěti. který je nemocný." [Fotografie \[40\]](#) ^[0] In Krankenhäusern, auf Schlachtfeldern, in Gefängnissen und auf den Straßen verkörperten die Kamillianer die Barmherzigkeit Christi, des Arztes.

51. Eine noch weitreichendere Rolle in der Gesundheitsfürsorge für die Armen spielten viele gottgeweihte Frauen, die sich mit mütterlicher Liebe um die Kranken kümmerten wie eine Mutter um ihr Kind. Die Töchter der christlichen Liebe vom heiligen Vinzenz von Paul, die Hospitalerinnen, die Schwestern von der Göttlichen Vorsehung und viele andere Frauenorden sind auf mütterliche und diskrete Weise in Krankenhäusern, Pflegeheimen und Altenheimen für andere da. Vielen brachten sie Linderung, ein offenes Ohr, Nähe und vor allem Zärtlichkeit. Sie errichteten – oft mit ihren eigenen Händen – Gesundheitseinrichtungen in Gebieten ohne medizinische Versorgung. Sie lehrten Hygienemaßnahmen, halfen bei Geburten und verabreichten mit natürlicher Weisheit und in tiefem Glauben die entsprechenden Medikamente. Ihre Häuser wurden zu Oasen der Würde, niemand wurde ausgeschlossen. Mitfühlende Nähe war die wichtigste Medizin. Die heilige Luise von Marillac schrieb an ihre Schwestern, die Töchter der christlichen Liebe, und erinnerte sie daran, dass sie »von Gott einen besonderen Segen für den Dienst an den armen Kranken in den Krankenhäusern erhalten haben«. [\[41\]](#) ^[1]

Dnes toto dědictví žije v katolických nemocnicích, v pečovatelských zařízeních otevřených v odlehlých oblastech, ve zdravotnických misích konaných v pralesích, v přijímacích střediscích pro drogově závislé a v polních nemocnicích ve válečných zónách. Křesťanská blízkost nemocným ukazuje, že spása není abstraktní idea, ale konkrétní čin. Ošetřováním rány církev hlásá, že Boží království začíná mezi nejslabšími. A tak zůstává věrná tomu, který řekl: "Byla jsem nemocná, a navštívili jste mě" (Mt 25,36). Když církev poklekne na kolena vedle malomocného, podvyživeného dítěte nebo bezejmenného umírajícího člověka, naplňuje své nejhlubší povolání: milovat Pána tam, kde je nejvíce znetvořen.

Péče o chudé v klášterním životě

53. Mnišský život, který se zrodil v tichu pouští, byl od počátku svědectvím solidarity. "Pouštní otcové" a "pouštní matky" opustili všechno – bohatství, prestiž, rodinu – nejen proto, že pohrdali světskými statky – *contemptus mundi* – ale aby se v tomto radikálním odloučení setkali s chudým Kristem. Svatý Basil Veliký neviděl ve své Řeholi žádný rozpor mezi životem mnichů v modlitbě a kontemplaci na jedné straně a jejich prací pro chudé na straně druhé. Pohostinnost a péče o potřebné byly podle něj nedílnou součástí mnišské spirituality, a i když se mniši vzdali všeho, aby žili v chudobě, museli svou prací pomáhat těm nejchudším, protože "je jasné, že aby člověk mohl něco dát potřebným, musí pilně pracovat. [...] Takový způsob života je nám totiž užitečný nejen k umrtvování těla, ale také kvůli lásce, aby Bůh mohl skrze nás opatřit, co je nutné, i našim slabým bratřím." [\[42\]](#) ^[2].

54. V Cesareji, kde byl biskupem, zřídil místo zvané *Bazilia*, které zahrnovalo ubytovny, nemocnice a školy pro chudé a nemocné. Mnich byl tedy nejen asketou, ale také služebníkem. Tímto způsobem Basil ukázal, že je třeba být nablízku chudým, aby člověk

byl blízko Bohu. Konkrétní láska byla kritériem svatosti. Modlitba a péče, kontemplace a výchova, psaní a přijímání: to vše bylo výrazem jedné a téže lásky ke Kristu.

55. Na Západě svatý Benedikt z Nursie napsal řeholi, která se měla stát páteří mnišské spirituality v Evropě. V něm zaujímá přední místo přijetí chudých a poutníků: "Při přijímání chudých a cizinců je třeba především projevovat horlivost a starostlivost, protože v nich je vítán Kristus". [Prodej v Austrálii je velmi důležitý](#).^[3] Nebyla to jen slova: benediktinské kláštery byly po staletí útočištěm vdov, opuštěných dětí, poutníků a žebráků. Pro Benedikta byl komunitní život školou lásky. Tělesná práce měla nejen praktickou funkci, ale také formovala srdce pro službu. Sdílení mezi mnichy, péče o nemocné a naslouchání těm nejslabším nás připravilo přijmout Krista, který se zjevuje v osobě chudého a cizince. Mnišská pohostinnost benediktinů je i dnes znamením církve, která otevírá své brány, přijímá, aniž by žádala něco na oplátku.

56. Postupem času se benediktinské kláštery staly místy, která působila proti kultuře vyloučení. Mniši obdělávali půdu, produkovali potraviny, vyráběli léky a jednoduchým způsobem je dávali těm nejpotřebnějším. Jejich tichá práce byla kvasem pro novou civilizaci, v níž chudí nebyli viděni jako problém, který je třeba vyřešit, ale jako bratři a sestry, které je třeba přijmout. Pravidlo sdílení, společné práce a pomoci slabým byly základními kameny ekonomiky založené na solidaritě, která stála v protikladu k logice akumulace. Svědectví mnichů ukázalo, že dobrovolná chudoba nemá nic společného s bídou, ale je cestou svobody a společenství. Neomezovali se pouze na pomoc chudým, ale stali se jejich bližními, bratry v též Pánu. V klášterních celách a v klášterních chodbách se v maličkých zrodila mystika Boží přítomnosti.

57. Kromě materiální podpory hrají kláštery zásadní úlohu při kulturní a duchovní formaci nejchudších. V dobách moru, válek a hladomoru to byla místa, kde potřební nacházeli chléb a léky, ale také důstojnost a povzbuzení. Tam se vzdělávali sirotci, školili se učni a zemědělci se učili zemědělským technikám a čtení. Znalosti byly předávány jako dar a jako odpovědnost. Opat byl učitelem i otcem a klášterní škola byla místem osvobození skrze pravdu. Protože, jak píše Jan Cassianus, mnich musí "usilovat především o to, aby dosáhl neměnné pokory srdce, aby nebyl veden k tomu, co nadýmá, ale k tomu, co osvětluje dokonalostí lásky". [Prodej \[44\]](#)^[4] Formováním svědomí a předáváním moudrosti přispívali mniši ke křesťanské pedagogice inkluze. Kultura utvářená vírou byla sdílena v jednoduchosti. Poznání osvícené láskou se stalo službou. Tak se mnišský život ukázal být stylem svatosti a konkrétním způsobem, jak transformovat společnost.

58. Mnišská tradice tedy učí, že modlitba a láska, ticho a služba, klášterní cely a nemocnice tvoří jednu duchovní strukturu. Klášter je místem naslouchání a jednání, uctívání a sdílení. Velký cisterciácký reformátor Bernard z Clairvaux "rozhodně poukázal na potřebu jednoduchého a střídmeho života, a to jak v oblasti jídla, ošacení, tak klášterních budov, a doporučoval podporu a péči o chudé". [Fotografie \[45\]](#)^[5] Soucit pro něj nebyl podružnou záležitostí, ale pravou cestou následování Krista. Mnišský život, pokud zůstává věrný svému původnímu povolání, ukazuje, že církev je cele nevěstou Páně pouze tehdy, je-li také sestrou chudých. Klášter není jen útočištěm před světem, ale také školou, kde se člověk učí lépe sloužit světu. Tam, kde mniši otevřeli své brány chudým, církev s pokorou a rozhodností ukázala, že kontemplace nevylučuje milosrdenství, ale vyžaduje ho jako svůj nejčistší plod.

Osvobod' vězně

59. Již v době apoštolů viděla církev v osvobození utlačovaných znamení Božího království. Sám Ježíš na začátku svého veřejného působení prohlásil: "Duch Páně je nade mnou; neboť mě pomazal. Poslal mě, abych přinesl dobrou zprávu chudým. abych mohl oznámit propuštění vězňů" (Lk 4,18). I v nejistých podmínkách se první křesťané modlili za své uvězněné bratry a sestry a stáli při nich, jak dosvědčují Skutky apoštolů (srov. 12,5; 24,23) a různé spisy církevních otců. Tento osvobozující účinek pokračoval po staletí v konkrétních činech, zejména když drama otroctví a věznění formovalo celé společnosti.

60. Mezi koncem 12. století a začátkem 13. století, kdy bylo mnoho křesťanů zajato ve Středomoří nebo v průběhu válek odvedeno do otroctví, se zrodily dva řeholní řády: Řád Nejsvětější Trojice osvobození zajatců (trinitáři), založený svatými Janem z Mathy a Felixem z Valois, a Řád blahoslavené Panny Marie Milosrdné (mercedariáni). Založil ji sv. Petr Nolascus s podporou sv. dominikána Raimonda z Peñafortu. Od svého vzniku měly tyto náboženské komunity zvláštní charisma osvobozovat zotročené křesťany tím, že jim byly dány k dispozici jejich [majetky](#).^[46]^[6] a často dokonce riskovali své životy. Trinitáři se svým heslem *Gloria Tibi Trinitas et captivis libertas* (Sláva tobě, Trojice a svoboda zajatcům) a mercedariáni, kteří k řeholním slibům chudoby, poslušnosti a čistoty přidali čtvrtý slib.^[47]^[7] svědčil o tom, že pravá láska může být hrdinská. Osvobození vězňů je výrazem trojiční lásky: Boha, který osvobozuje nejen od duchovního otroctví, ale také od konkrétního útlaču. Gesto osvobození z otroctví a zajetí je chápáno jako pokračování Kristovy vykupitelské oběti, jejíž krev je cenou za naše osvobození (srov. 1 Kor 6,20).

61. Původní spiritualita těchto řádů byla hluboce zakořeněna v kontemplaci kříže. Kristus je Spasitelem vězňů par excellence a církev, jeho tělo, nadále žije toto tajemství. [Fotografie](#) ^[48]^[8] Řeholníci nevnímali výkupné za vězně jako politický nebo ekonomický akt, ale jako téměř liturgický akt, jako svátostné darování sebe sama. Mnozí se obětovali svými vlastními těly výměnou za vězně, čímž doslova naplnili přikázání: "Není větší lásky než ta, když člověk položí svůj život za své přátele" (Jan 15,13). Tradice těchto řádů ještě neskončila. Naopak, s ohledem na moderní formy otroctví, jako je obchodování s lidmi, nucená práce, sexuální vykořisťování a různé druhy závislosti^[49]^[9] dala důležitý podnět k novým formám činnosti. Je-li křesťanská láska prožívána konkrétně, má osvobozující účinek. A posláním církve, je-li věrná svému Pánu, je vždy hlásat osvobození. I dnes, kdy "miliony lidí – dětí, mužů a žen všech věkových kategorií – jsou zbavovány svobody a nuceny žít v podmínkách srovnatelných s otroctvím."^[50]^[10] Toto dědictví nesou tyto řády a další instituce a kongregace, které působí na městských periferiích, v konfliktních oblastech a na migračních trasách. Když se církev skloní, aby zlomila nové okovy, které svazují chudé, stává se velikonočním znamením.

62. Tyto úvahy o osobách zbavených svobody nelze uzavřít, aniž bychom zmínili vězně v různých věznicích a střediscích pro dočasné umístění. V této souvislosti stojí za to připomenout slova, která papež [František](#) adresoval skupině z nich: "Vstup do vězení je pro mě vždy důležitým okamžikem, protože vězení je místem velké lidskosti. [...] Lidstva, které je sužováno těžkostmi, pocity viny, soudy, nedorozuměními a utrpením, ale které je zároveň plné síly, plné touhy po odpuštění, plné touhy po vykoupení. [Fotografie z I. S.](#) ^[11] Mimo jiné si toto přání osvojily i řeholní řády, které se věnují osvobozování vězňů jako prvořadou službu církvi. Jak hlásal svatý Pavel: "Kristus nás osvobodil ke svobodě"

(Gal 5,1). A tato svoboda není jen vnitřní: v dějinách se projevuje jako láska, která se stará o druhé a osvobozuje je od všech pout otroctví.

Svědkové evangelijní chudoby

63. Ve 13. století, jak se města rozrůstala, na některých místech rostlo bohatství a objevovaly se nové formy chudoby, dal Duch svatý v církvi vzniknout novému druhu zasvěceného života: žebravým řádům. Na rozdíl od stálého mnišského života vedli žebraví mniši život na cestách, bez osobního nebo společného majetku, zcela závislí na Prozřetelnosti. Nespokojili se s tím, že sloužili chudým, ale stali se chudými jako oni. Viděli město jako novou poušť a marginalizované jako nové duchovní učitele. Tyto řády – jako františkáni, dominikáni, augustiniáni a karmelitáni – představovaly revoluci v duchu evangelia a jejich prostý a chudý způsob života se stal prorockým znamením misie a oživil zkušenost prvního křesťanského společenství (srov. Sk 4,32). Svědectví žebravých řádů zpochybňovalo jak církevní bohatství, tak chladnokrevnost městské společnosti.

64. Svatý František z Assisi se stal ikonou tohoto duchovního jara. Tím, že se oženil s chudobou, chtěl napodobit chudého, nahého a ukřižovaného Krista. Ve své Řeholi požaduje: "Bratři si nemají nic přivlastňovat, ani dům, ani místo, ani nic jiného. A jako poutníci a cizinci v tomto světě, kteří slouží Pánu v chudobě a pokoře, ať jdou a s důvěrou prosí o almužnu; a nebudou se za to stydět, protože Pán se za nás na tomto světě učinil chudým." [Fotografie \[52\]](#) ^[2] Jeho život byl neustálým vyprazdňováním: od paláce k malomocnému, od výmluvnosti k mlčení, od majetku k naprosté oddanosti. František nezaložil sociální instituci, ale společenství bratří v duchu evangelia. V náručí viděl bratry a sestry a živé obrazy Páně. Jeho posláním bylo být mezi nimi, ze solidarity a soucitné lásky, která překonala všechny vzdálenosti. Jeho chudoba byla vztahová: činila z něj bližního svých bližních, rovného jim samého, dokonce jim podřadného. Jeho svatost se zrodila z přesvědčení, že Kristus lze skutečně přijmout pouze tehdy, když svůj život velkoryse učiníme darem svým bratrům a sestrám.

65. Svatá Klára z Assisi, inspirovaná Františkem, založila Řád chudých dam, později nazývaný Chudé klarisky. Jejich duchovním zápasem bylo věrně zachovat ideál radikální chudoby. Odmítla papežská privilegia, která mohla jejímu klášteru zaručit materiální zabezpečení, a s jejím odhodláním jí papež [Řehoř IX.](#) udělil tzv. *Privilegium Paupertatis*, které zaručovalo právo žít bez hmotného majetku. [Fotografie \[53\]](#) ^[3] Tato volba byla výrazem jejich naprosté důvěry v Boha a také jejich vědomí, že dobrovolná chudoba je formou svobody a proroctví. Klára učila své sestry, že Kristus je jejich jediným dědictvím a že nic nesmí poskvřnit společenství s Ním. Jejich život v modlitbě a ve skrytu byl hlasitým voláním proti zesvětštění a tichou obranou chudých a zapomenutých.

66. Svatý Dominik z Guzmánu, současník svatého Františka, založil Řád kazatelů, s jiným charismatem, ale se stejným radikalismem. Chtěl kázat evangelium se silou, která pochází ze života v chudobě, a byl přesvědčen, že pravda potřebuje věrohodné svědky. Příklad života v chudobě šel ruku v ruce s kázaným slovem. Dominikáni, osvobozeni od břemene světských statků, se mohli lépe věnovat svému hlavnímu úkolu, totiž kázání. Chodili do měst, zvláště do univerzitních měst, aby učili Boží pravdě. [Svou](#) závislostí na druhých ukázali, že víra se nedá vnucovat, ale že je to nabídka. A tím, že žili mezi chudými, poznali pravdu evangelia "zdola" jako učedníci poníženého Krista.

67. Žebravé řády tak byly živou odpovědí na vyloučení a lhostejnost. Nenavrhli výslovně sociální reformy, ale osobní a komunitní obrácení k logice Božího království. Chudoba pro ně nebyla důsledkem nedostatku statků, ale svobodné volby: stát se malými, aby se mohli postarat o maličké. Jak řekl Tomáš z Celana o Františkovi: "František se již projevil jako zvláštní milovník chudých [...]. Často se svlékal a vyměňoval je za chudé, kterým se [...] snažil velmi podobat." [Značka \[55\]](#) ^[5] Žebraví mniši se stali symbolem poutní, pokorné a bratrské církve, která nežije mezi chudými s cílem obracet na víru, ale aby se s nimi ztotožnila. Učí, že církev je světlem pouze tehdy, když se zbaví všech věcí, a že svatost pochází z pokorného srdce, které se stará o maličké.

Církev a učení chudých

68. [Papež František](#) v projevu k některým vychovatelům připomněl, že výchova byla vždy jedním z nejvyšších výrazů křesťanské lásky: "Vaše poslání je plné překážek, ale také plné radostí. [...] Poslání lásky, protože bez lásky nemůžete učit." [Fotografie \[56\]](#) ^[6] V tomto smyslu křesťané od nejstarších dob chápali, že poznání osvobozuje, dává důstojnost a přivádí blíže k pravdě. Pro církev bylo učení chudých aktem spravedlnosti a víry. Inspirována příkladem Mistra, který učil lidi božským a lidským pravdám, si dala za své poslání vychovávat děti a mladé lidi, zejména ty nejchudší, v pravdě a lásce. Tento úkol se zformoval založením sborů věnujících se lidovému vzdělávání.

69. V 16. století svatý Josef z Calasanu, znepokojený nedostatkem vzdělání a odborné přípravy chudých mladých lidí v Římě, založil první bezplatnou veřejnou základní školu v Evropě v některých místnostech vedle kostela Santa Dorotea ve čtvrti Trastevere. Z tohoto jádra se ne bez obtíží vyvinul Řád chudých řádových kleriků Matky Boží zbožných škol, zkráceně nazývaný piaristé. Jejím cílem bylo "předávat mladým lidem nejen světské znalosti, ale také moudrost evangelia a učit je rozpoznávat v osobních událostech a v dějinách láskyplné působení Boha, Stvořitele a Vykupitele". [Fotografie \[57\]](#) ^[7] V tomto odvážném knězi totiž můžeme spatřovat "skutečného zakladatele moderní katolické školy, která je zaměřena na integrální formaci lidské osoby a je otevřená všem". [Fotografie \[58\]](#) ^[8] Se stejnou motivací založil sv. [Jan Křtitel de La Salle](#) v 17. století Bratry křesťanských škol, protože si uvědomil nespravedlnost způsobenou vyloučením dětí dělníků a rolníků z francouzského vzdělávacího systému své doby. Jeho ideálem bylo poskytnout jim bezplatné vzdělání, solidní výchovu a bratrské prostředí. [La Salle](#) viděl ve třídě místo pro podporu lidské osoby, ale také pro obrácení. V jeho internátních školách tvořila jednotu modlitba, předávání znalostí, disciplína a pospolitost. Každé dítě bylo vnímáno jako jedinečný dar od Boha a poučení jako služba Božímu království.

70. V 19. století založil svatý Marcellin Champagnat, také ve Francii, Institut bratří maristické školy. "Měl smysl pro intelektuální a vzdělávací potřeby své doby, zejména pro náboženskou nevědomost a situace opuštěnosti, které se vyskytovaly zejména mezi mladými lidmi." [Značka \[59\]](#) ^[9] A v době, kdy přístup ke vzdělání byl ještě výsadou několika málo lidí, věnoval se celým srdcem úkolu vychovávat děti a mladé lidi, zejména ty nejpotřebnější, a hlásat jim evangelium. Ve stejném duchu začal svatý Jan Bosco velké dílo salesiánů v Itálii, které se zakládalo na třech principech "preventivní metody": rozumu, náboženství a laskavosti. [\[60\]](#) ^[10] podporovaný. Blahoslavený Antonio Rosmini založil Institut lásky, v němž byla "intelektuální láska" – spolu s "materiální" a zvláště "duchovně-

pastorační" láskou – považována za nepostradatelný rozměr každé charitativní činnosti zaměřené na dobro a integrální rozvoj lidské osoby. [Značka \[61\]](#)

71. Mnoho ženských sborů hrálo v této pedagogické revoluci důležitou roli. Voršilky, jeptišky z Tovaryšstva Panny Marie, *Maestre Pie* a mnoho dalších, založených hlavně v 18. a 19. století, zaplnily prostory, kde stát zanechal mezeru. Zakládali školy v malých vesnicích, na předměstích a v dělnických čtvrtích. Prioritou se stalo zejména vzdělávání dívek. Jeptišky je učily číst a psát, vyučovaly je víře, staraly se o praktické záležitosti každodenního života, podporovaly ducha pěstováním umění a především formovaly svědomí. Její pedagogika byla jednoduchá: blízkost, trpělivost, jemnost. Učili spíše svým životem než slovy. V dobách všeobecné ngramotnosti a strukturálního vyloučení byly tyto zasvěcené ženy paprsky naděje. Jejich posláním bylo vzdělávat srdce, trénovat mysl a podporovat důstojnost. Spojili zbožný život s oddanou oddaností bližnímu, bojovali proti zanedbávání, s nímž se setkávali, s něhou těch, kdo vychovávají ve jménu Krista.

72. Pro křesťanskou víru není vychovávání chudých laskavostí, ale povinností. Maličká mají právo na poznání, které je nezbytné pro uznání jejich lidské důstojnosti. Učit je znamená prosazovat jejich důstojnost a dávat jim prostředky ke změně jejich životní situace. V křesťanské tradici je vědění považováno za dar od Boha a za společenskou odpovědnost. Křesťanská výchova nepřipravuje pouhé profesionály, ale lidi, kteří jsou otevření dobru, kráse a pravdě. Pokud katolická škola dostojí svému jménu, je tedy místem inkluze, holistického vzdělávání a rozvoje lidí. Spojením víry a kultury otevírá budoucnost, ctí Boží obraz a přispívá k budování lepší společnosti.

Doprovázející migranty

73. Zkušenost migrace doprovází dějiny Božího lidu. Abraham se vydává na cestu, aniž by věděl, kam půjde; Mojžíš vede poutníky pouští; Marie a Josef prchají s dítětem do Egypta. Sám Kristus, "který přišel do svého vlastního, ale jeho vlastní ho nepřijali" (srov. Jan 1,11), žil mezi námi jako cizinec. Z tohoto důvodu církev vždy rozpoznávala v migrantech živou přítomnost Pána, který v den soudu řekne těm, kdo jsou po jeho pravici: "Byl jsem cizincem, a přijali jste mě" (Mt 25,35).

74. V 19. století, kdy miliony Evropanů emigrovaly za lepšími životními podmínkami, se v pastorační péči o migranty vyznamenali dva velcí světcí: svatý Giovanni Battista Scalabrini a svatá Francesca Saverio Cabrini. Scalabrini, biskup z Piacenzy, založil Kongregaci misionářů svatého Karla, aby doprovázela migranty v cílových zemích a poskytovala jim duchovní, právní a materiální podporu. Viděl migranty jako adresáty nové evangelizace a varoval před nebezpečím vykořisťování a ztráty víry v cizích zemích. Velkodušně odpověděl na charisma, které mu dal Pán: "Scalabrini měl vizi, hleděl do budoucnosti, do světa a do církve bez bariér a bez cizinců." [62] [2]. Svatá Francesca Cabriniová, která se narodila v Itálii a naturalizovala se ve Spojených státech, byla první americkou občankou, která byla svatořečena. Aby splnila své poslání pomáhat migrantům, několikrát přeplula Atlantik a "pro mnoho lidí, kteří byli bez prostředků, bez znalosti jazyka, bez možnosti uchytit se v americké společnosti a kteří byli často obětmi bezohledných lidí, vytvořila z ničeho školy, nemocnice a sirotčince, inspirována jedinečnou odvahou. Její neklidné mateřské srdce doprovázelo tyto lidi všude: ve slumech, vězeních i dolech." [Fotografie a](#)

[výstavy \[63\]](#) ^[3] Ve Svatém roce 1950 ji [papež Pius XII.](#) prohlásil za patronku všech migrantů. [Fotografie \[64\]](#) ^[4]

75. Tradice úsilí církve vůči migrantům a s migranty pokračuje a dnes se tato služba projevuje v iniciativách, jako jsou přijímací střediska pro uprchlíky, misijní stanice na hranicích, úsilí Caritas Internationalis a dalších institucí. Dnešní učitelský úřad církve je tomuto závazku velmi nakloněn. [Papež František](#) připomněl, že úkol církve vůči migrantům a uprchlíkům je ještě komplexnější. Opakovaně zdůraznil, že "odpověď" na výzvu současné migrace lze shrnout do čtyř sloves: přijímat, chránit, podporovat a integrovat. Tato slovesa se však nevztahují pouze na migranty a uprchlíky. Popisují poslání církve lidem na okraji existence, kteří mají být přijímáni, chráněni, podporováni a integrováni. [Lodě \[65\]](#) ^[5] A také řekl: "Každý člověk je dítě Boží! Je v něm vtisknut obraz Kristův! Jde tedy o to, abychom byli první, a pak s naší pomocí i ti druhí, kteří v migrantovi a uprchlíkovi viděli nejen problém, který je třeba překonat, ale také bratra a sestru, které je třeba přijmout, respektovat a milovat, příležitost, kterou nám Prozřetelnost nabízí, abychom přispěli k budování spravedlivější společnosti. dokonalejší demokracii, zemi, která je ochotnější k větší vstřícnosti, bratrštější svět a otevřenější křesťanské společenství v souladu s evangeliem". [Stavba \[66\]](#) ^[6] Církev jako matka doprovází všechny, kdo jsou na cestách. Tam, kde svět vidí hrozby, vidí děti; kde se staví zdi, staví mosty. Ví, že její hlásání je věrohodné pouze tehdy, je-li vyjádřeno gesty blízkosti a přijetí; a že v každém odmítnutém migrantovi klepe na dveře společenství sám Kristus.

Na straně těch nejmenších

Křesťanská svatost často vzkvétá tam, kde jsou lidé nejvíce zapomenuti a trpí. Ti nejchudší z chudých – ti, kterým chybí nejen majetek, ale také hlas a uznání vlastní důstojnosti – mají zvláštní místo v Božím srdci. Jsou to vyvolení evangelia, dědicové Božího království (srov. Lk 6,20). V nich Kristus nadále trpí a vstává z mrtvých. Jejich prostřednictvím církev znovu objevuje, že je povolána ukázat, jaká je její pravá přirozenost.

77. Terezie z Kalkaty, kanonizovaná v roce 2016, se stala univerzální ikonou té lásky, která v maximální míře pracuje pro nejchudší, pro vydědence společnosti. Jako zakladatelka Misionářek lásky zasvětila svůj život opuštěným umírajícím na ulicích Indie. Vzala s sebou vydědence, umyla jejich rány a doprovázela je až do smrti s něhou, která se rovnala modlitbě. Její láska k těm nejchudším z chudých ji vedla nejen k tomu, aby se starala o jejich materiální potřeby, ale také k tomu, aby jim hlásala radostnou zvěst evangelia: "Chceme hlásat chudým radostnou zvěst, že je Bůh miluje, že je milujeme my, že jsou pro nás důležití, že i oni byli stvořeni toutéž milující Boží rukou, milovat a být milován. Naši chudí lidé jsou skvělí lidé, jsou to velmi milí lidé, nepotřebují naši lítost a soucit, potřebují naši empatickou lásku. Potřebují náš respekt, potřebují, abychom s nimi zacházeli důstojně." [Fotografie a výstavy \[67\]](#) ^[7] To vše se zrodilo z hluboké spirituality, která chápala službu nejchudším jako plod modlitby a lásky, která je zdrojem pravého pokoje, jak připomněl papež [Jan Pavel II.](#) poutníkům, kteří přišli do Říma na její blahořečení: "Kde Matka Tereza našla sílu, aby se zcela dala do služeb svých bratrů a sester? Našla ji v modlitbě a v tiché kontemplaci Ježíše Krista, Jeho svaté Tváře a Jeho Nejsvětějšího Srdce. Ona sama to vyjádřila těmito slovy: "Ovocem mlčení je modlitba; ovocem modlitby je víra; Ovocem víry je láska; ovocem lásky je služba; ovocem služby je pokoj." [...] Byla to

modlitba, která naplnila její srdce pokojem samotného Krista a umožnila jí tento pokoj vyzařovat druhým. [Značka \[68\]](#) ^[8] Terezie se nepovažovala za filantropku nebo aktivistku, ale za nevěstu ukřižovaného Krista, kterému sloužila se vší láskou v trpících bratřích a sestrách.

78. V Brazílii svatá Dulce dos Pobres, známá jako "dobrý anděl z Bahie", ztělesňovala stejného ducha evangelia typicky brazilským způsobem. S ohledem na ni a další dva řeholníky, kteří byli kanonizováni během stejné slavnosti, [papež František](#) připomněl její lásku k těm, kteří jsou na okraji společnosti. Noví světcí, řekl, "nám ukazují, že řeholní život je cestou lásky na existenciálním okraji světa". [Značka \[69\]](#) ^[9] Sestra Dulce čelila nejistotě kreativitou, odporu něhou a potřebě neotřesitelnou vírou. Na začátku ubytovávala nemocné v kurníku a odtud založila jednu z největších organizací sociální pomoci v zemi. Stála po boku tisíců lidí každý den, aniž by kdy ztratila svou citlivost. Z lásky k tomu, kdo je nesmírně chudý, šla mezi chudé jako chudý. Žila s málem, vroucně se modlila a sloužila s radostí. Jejich víra je nevzdálila od světa, nýbrž dala jim ještě hlouběji pocítit utrpení těch nejposlednějších z nich.

79. Mohli bychom také připomenout svatého Benedetta Menniho a špitální sestry Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, které se staraly o osoby se zdravotním postižením; svatému Charlesi de Foucauld, uprostřed komunit na Sahaře; svaté Katharine Drexelové, která stála za nejvíce znevýhodněným obyvatelstvem v Severní Americe; sestře Emmanuelle, která žila se sběrači odpadků v káhirské čtvrti Ezbet El Nakhl; a mnoho dalších. Všichni svým způsobem objevili, že ti nejchudší nejsou pouhými adresáty našeho soucitu, ale učiteli evangelia. Nejde o to, abychom jim "přinesli" Boha, ale abychom se s ním setkali. Všechny tyto příklady nás učí, že služba chudým není gestem "shora dolů", ale setkáním mezi rovnými, v němž se projevuje a uctívá Kristus. Svatý [Jan Pavel II.](#) nám připomněl, že "Kristus je přítomen zvláštním způsobem v chudých, což církvi ukládá prioritní volbu". [Fotografie \[70\]](#) ^[10] Když se tedy církev sklání, aby se postarala o chudé, zaujímá svůj nejvznešenější postoj.

Lidová hnutí

80. Musíme si také uvědomit, že po staletí křesťanských dějin se pomoc chudým a boj za jejich práva netýkala jen jednotlivců, některých rodin, institucí nebo náboženských komunit. Existovala a stále existují různá lidová hnutí, která se skládají z laiků a jsou vedena lidovými vůdci a která jsou často podezřívána, dokonce pronásledována. Mám na mysli "souhrn lidí, kteří necestují jako jednotlivci, ale jako struktura společenství všech a pro všechny, která nemůže dovolit, aby ti nejchudší a nejslabší zůstali opomenuti: [...] Populární vůdci proto mají možnost zapojit každého [...] Necítí ani strach, ani odpor k mladým lidem, kteří musí nést rány nebo břímě kříže. [Značka \[71\]](#)

81. Tito lidoví vůdci vědí, že solidarita znamená také "boj proti strukturálním příčinám chudoby: nerovnosti, nedostatku práce, půdy a bydlení, popírání sociálních práv a pracovních práv. Znamená to bojovat proti destruktivním účinkům nadvlády peněz: [...]. Solidarita, chápaná ve svém nejhlubším smyslu, je způsob, jak tvořit dějiny, a to je přesně to, co lidová hnutí dělají." [\[72\]](#) Z tohoto důvodu je nezbytné, aby různé instituce, které se zabývají potřebami chudých, "zahrnovaly lidová hnutí a oživovaly místní, národní a mezinárodní vládní struktury proudem mravní energie, který pramení ze zapojení

vyložených do utváření našeho společného údělu". [73] Lidová hnutí volají po "myšlence sociální politiky, která je chápána jako politika *vůči* chudým, ale nikdy *vůči* chudým, která nikdy *není* politikou chudých a rozhodně není začleněna do plánu sjednocování národů." [74] Pokud jim politici a odborníci nenaslouchají, "demokracie odumírá, stává se nominalismem, formalitou, ztrácí svou reprezentativnost, je odtělesněna, protože vynechává lid z jeho boje za důstojnost, z budování jeho osudu". [75] Totéž platí o církevních institucích.

KAPITOLA IV : PŘÍBĚH, KTERÝ POKRAČUJE

Století sociální nauky církve

82. Zrychlující se technologické a sociální změny posledních dvou století, vyznačující se tragickými rozpory, chudí nejen přijali, ale vypořádali se s nimi a přemýšleli o nich. Dělnická, ženská a mládežnická hnutí, stejně jako boj proti rasové diskriminaci, přispěly k novému povědomí o důstojnosti lidí na okraji společnosti. Přínos sociální nauky církve má také tyto kořeny v lidech, na které se nesmí zapomínat: její reinterpretace křesťanského zjevení v moderních sociálních, pracovních, ekonomických a kulturních podmínkách by byla nemyslitelná bez laiků, kteří se museli vypořádat s výzvami své doby. Po jejich boku stáli řeholníci, svědkové církve, která překračuje již vyšlapané cesty. Epochální změna, kterou prožíváme, činí dnes neustálou interakci mezi pokřtěnými a učitelským úřadem, mezi občany a odborníky, mezi lidmi a institucemi ještě nezbytnější. Zvláště je třeba znovu uznat, že skutečnost lze lépe vidět z okraje a že chudí mají svůj vlastní rozum, který je nezbytný pro církev a pro lidstvo.

83. Učitelský úřad církve posledních 150 let nabízí skutečnou pokladnici cenného učení pro chudé. Římsští biskupové se tak stali hlasem nových vhladů, které předtím prošly procesem zkoumání a rozlišování v církvi. Například [Lev XIII.](#) se v encyklice *Rerum novarum* (1891) zabýval otázkou práce, poukázal na nesnesitelnou situaci mnoha průmyslových dělníků a vyslovil se pro vytvoření spravedlivého společenského řádu. V tomto smyslu se vyjádřili i jiní papežové. [Jan XXIII.](#) V *encyklice Mater et Magistra* (1961) obhajoval všeobecnou spravedlnost: bohaté země nemohou zůstat lhostejné k zemím utlačovaným hladem a bídou, ale měly by jim velkoryse pomáhat veškerým svým majetkem.

84. Pokud jde o otázku chudých, představuje 2. [vatikánský koncil](#) podstatný mezník v procesu rozlišování církve ve světle zjevení. Ačkoli tomuto aspektu byla v přípravných dokumentech věnována jen okrajová pozornost, svatý [Jan XXIII.](#) ve svém rozhlasovém poselství z 11. září 1962, měsíc před zahájením koncilu, na toto téma upozornil nezapomenutelnými slovy: "Církev se ukazuje taková, jaká je a jaká chce být, jako církev všech, a zvláště jako církev chudých". [76] Později to byli biskupové, teologové a odborníci, kteří se zabývali obnovou církve za podpory samotného sv. [Jana XXIII.](#), kteří svou důležitou práci přinesli novou orientaci [koncilu](#). Zásadní význam má kristocentrický, tj. doktrinální a nejen sociální charakter tohoto hnutí. Mnozí koncilní otcové podporovali upevnění vědomí, které kardinál Lercaro tak výstižně vyjádřil ve svém památném projevu z 6. prosince 1962: "Tajemství Krista v církvi vždy bylo, a zvláště dnes je, tajemstvím Krista v chudých". [77] A dále: "Není to jen tak ledažaké téma, ale jistým způsobem jediné téma

celého 2. vatikánského koncilu". Boloňský arcibiskup při přípravě textu této promluvy poznamenal: "Toto je hodina chudých, milionů chudých na celém světě, je to hodina tajemství církve jako Matky chudých, je to hodina Kristova tajemství, zvláště v chudých." [79] To zdůraznilo potřebu nové, jednodušší a jednodušší formy církve, která by zahrnovala celý Boží lid a jeho historickou formu. Církev, která se více podobá svému Pánu než světské mocnosti a která se snaží inspirovat celé lidstvo ke konkrétnímu úsilí o řešení velkého problému chudoby ve světě.

85. Svatý Pavel VI. na úvod druhého zasedání koncilu navázal na téma svého předchůdce, že církev "hledí se zvláštním zájmem na chudé, potřebné, trpící, hladové, trpící, uvězněné, to znamená, že hledí na každé trpící a plačící lidstvo: podle zákona evangelia patří k němu". [80] Při generální audienci 11. listopadu 1964 zdůraznil, že "chudí jsou zástupci Krista", a spojil oba způsoby, jak je Kristus představován chudými na jedné straně a papežem na straně druhé: "Zastoupení Krista chudými je všeobecné, každý chudý člověk odráží Krista; papežova je otázkou osobní. [...] Chudý člověk a Petr se mohou shodovat, mohou to být tatáž osoba, která má dvojí zastoupení, chudobu a autoritu. [81] Tak bylo s nebývalou jasností vyjádřeno vnitřní spojení mezi církví a chudými.

86. V pastorální konstituci Gaudium et spes koncil aktualizuje dědictví církevních otců a znovu potvrzuje univerzální určení pozemských statků a z toho vyplývající sociální funkci vlastnictví: "Bůh ustanovil zemi se vším, co obsahuje, k užítku všech jednotlivců a národů; Proto musí tyto stvořené statky přinášet užitek všem ve spravedlivém poměru; [...]. Z tohoto důvodu má člověk, který užívá těchto statků, pohlížet nejen na vnější věci, které právoplatně vlastní, jako na své vlastní, nýbrž musí je také považovat za společné vlastnictví v tom smyslu, že mohou být užitečné nejen jemu, nýbrž i jiným. Kromě toho mají všichni právo, aby měli dostatečný podíl na pozemských statcích pro sebe a své rodiny. [...] Ale ti, kteří jsou v extrémní nouzi, mají právo vzít si to, co potřebují, z bohatství druhých. [...] Soukromé vlastnictví samo o sobě má však také podstatnou sociální stránku; Má svůj základ v věnování pozemských statků všem. Pokud se tato jeho sociální stránka nebere v úvahu, vede vlastnictví k chamtivosti a vážným úchylkám ve velkém měřítku; [...].« [82] K tomuto přesvědčení převzal svatý Pavel VI. v encyklice Populorum progressio, kde čteme, že nikdo "nemá právo vyhradit si svůj nadbytek jen pro sebe, kde druhým chybí to nejnужnější". [83] Papež Montini se ve svém projevu k Organizaci spojených národů projevil jako obhájce chudých národů a vyzval mezinárodní společenství, aby usilovalo o solidární svět.

87. Se svatým Janem Pavlem II. se upevňuje zvláštní vztah církve k chudým, přinejmenším v oblasti nauky. Jeho učitelský úřad církve totiž uznal, že volba pro chudé "je zvláštní prioritou ve způsobu uplatňování křesťanské lásky; taková možnost je dosvědčena celou tradicí Církve." [85] V encyklice Sollicitudo rei socialis pokračuje: "Dnes, s ohledem na všeobecný význam, který sociální otázka nabyла, musí tato prvotní láska s volbami, které inspiruje, obsáhnout nespočetné zástupy hladovějících, žebráků, lidí bez domova, lidí bez lékařské pomoci a především bez naděje na lepší budoucnost: je nemožné neuznat existenci těchto skupin lidí. Dívat se za ně by znamenalo, že jsme jako "boháč", který předstíral, že nezná žebráka Lazara, "který ležel u jeho dveří" (srov. Lk 16,19-31). [86] Jeho slova o práci jsou významná, když se zamyslíme například nad aktivní úlohou chudých při obnově církve a společnosti a opustíme paternalistický

přístup, který se omezuje na podporu v jejich bezprostředních potřebách. V encyklice *Laborem exercens* říká, že "lidská práce je klíčem a pravděpodobně zásadním klíčem v celé sociální otázce". [Fotografie \[87\]](#)

88. S ohledem na četné krize, které poznamenaly začátek třetího tisíciletí, se přístup *Benedikta XVI.* jeví jako mnohem političtější. V encyklice *Caritas in veritate* proto prohlašuje: "Čím více člověk pracuje pro společné dobro, které odpovídá i jeho skutečným potřebám, tím účinněji miluje svého bližního". [\[88\]](#) Také poznamenává: "Hlad nezávisí ani tak na materiálním nedostatku, jako na nedostatku sociálních zdrojů, z nichž ty institucionální jsou nejdůležitější. Chybí tedy systém ekonomických institucí, které by zajišťovaly pravidelný a nutričně přiměřený přístup k potravinám a vodě, jakož i potřeby související se základními potřebami a skutečnými potravinovými krizemi způsobenými přírodními příčinami nebo národní a mezinárodní politickou nezodpovědností." [Fotografie \[89\]](#)

Papež *František* poukázal na to, že kromě učitelského úřadu římských biskupů se v posledních desetiletích stále častěji objevují také názory národních a regionálních biskupských konferencí. Mohl být například přímým svědkem zvláštního nasazení latinskoamerického episkopátu při přehodnocování vztahu církve k chudým. V období po koncilu se téměř ve všech latinskoamerických zemích silně ztotožňovala církev s chudými a aktivně se podílela na jejím osvobození. Srdce církve bylo pohnuto mnoha chudými, kteří trpěli nezaměstnaností, nedostatečnou zaměstnaností, nespravedlivými mzdami a bídnými životními podmínkami. Mučednická smrt svatého Oskara Romera, arcibiskupa ze San Salvadoru, byla pro církev svědectvím i naléhavou výzvou. Dramatická situace velké většiny jeho věřících se ho osobně dotkla a postavil ji do středu své pastorační práce. Shromáždění latinskoamerických biskupů v Medellínu, Pueble, Santo Domingu a Aparecidě představují důležité milníky pro celou církev. Já sám, který jsem mnoho let působil jako misionář v Peru, vděčím za mnohé této cestě rozlišování v církvi, kterou *papež František* dokázal obratně spojit s cestou jiných místních církví, zejména na globálním jihu. Nyní bych se rád věnoval dvěma konkrétním tématům tohoto biskupského magisteria.

Struktury hříchu, které způsobují chudobu a extrémní nerovnost

90. V Medellínu vyjádřili biskupové svou podporu chudým: "Kristus, náš Vykupitel, nejen miluje chudé, ale "ten, který byl bohatý, se stal chudým", žil v chudobě, své poslání zaměřil na vyhlášení osvobození chudých a založil svou církev jako znamení této chudoby mezi lidmi. [...] Chudoba tolika bratří a sester volá po spravedlnosti, solidaritě, svědectví, nasazení, úsilí a překonání k plnému splnění poslání spásy, které nám světil Kristus. [\[90\]](#) Biskupové zdůrazňují, že církev musí nejen sdílet situaci chudých, ale musí také stát při nich a aktivně usilovat o jejich plnou podporu, aby byla plně věrná svému povolání. S ohledem na rostoucí potřebu v Latinské Americe potvrdilo shromáždění v Pueble medellínské rozhodnutí s upřímnou a prorockou volbou pro chudé a nazvalo struktury nespravedlnosti "sociálním hříchem".

91. Láska je síla, která mění realitu, skutečná síla, která mění historii. Z tohoto zdroje musí vycházet veškeré úsilí o "odstranění strukturálních příčin chudoby" [\[91\]](#) a o její bezodkladné řešení. Doufám proto, že "bude vzrůstat počet politiků, kteří jsou schopni vést

opravdový dialog, který by byl zaměřen na uzdravení hlubokých kořenů, a nikoli na vnější zdání zla našeho světa".[\[92\]](#) protože "jde o to naslouchat volání celých národů, nejchudších národů světa". [Značka \[93\]](#)

92. Je proto nutné nadále odsuzovat "diktaturu ekonomiky, která zabíjí" a uznat, že "zatímco příjmy několika málo lidí exponenciálně rostou, příjmy většiny jsou stále více vzdáleny od prosperity této šťastné menšiny. Tato nerovnováha pramení z ideologií, které hájí absolutní autonomii trhů a finančních spekulací. Proto zpochybňují právo na kontrolu států, které jsou pověřeny střežením ochrany obecného dobra. Objevuje se nová, neviditelná, někdy virtuální tyranie, která jednostranně a neúprosně vnucuje své zákony a svá pravidla." [I](#) když není nouze o teorie, které se snaží ospravedlnit současný stav věcí nebo vysvětlit, že ekonomický rozum vyžaduje, abychom čekali, až vše vyřeší neviditelné síly trhu, důstojnost každé lidské bytosti musí být respektována nyní, a ne zítra. Bída tolika lidí, jejichž důstojnost je popírána, musí být neustálým apelem na naše svědomí.

93. V encyklice [Dilexit č. papež František](#) připomněl, že sociální hřích se ve společnosti formuje jako "struktura hříchu" a "je často součástí převládajícího způsobu myšlení, který považuje za normální nebo racionální to, co je ve skutečnosti pouhé sobectví a lhostejnost. Tento jev lze popsat jako sociální odcizení." [Stává](#) se normálním ignorovat chudé a žít, jako by neexistovali. Zdá se to jako rozumné rozhodnutí zorganizovat ekonomiku takovým způsobem, že od lidí jsou požadovány oběti, aby bylo dosaženo určitých cílů, které jsou v zájmu mocných. Mezitím jsou chudým slibovány pouze "kapky", které budou padat, dokud je nová globální krize neuvrhne zpět do předchozí situace. To je skutečné odcizení, které vede k hledání pouze teoretických výmluv a nesnaze řešit konkrétní problémy potřebných bez odkladu. Již svatý [Jan Pavel II.](#) to řekl: "Odcizená je společnost, která svými formami společenské organizace, výroby a spotřeby ztěžuje uskutečnění této oddanosti a formování této mezilidské solidarity." [Fotografie \[96\]](#)

94. Musíme stále více pracovat na odstranění strukturálních příčin chudoby. Je to naléhavý úkol, který "nemůže počkat nejen kvůli pragmatické potřebě dosáhnout výsledků a uspořádat společnost, ale také ji vyléčit z nemoci, která ji činí zranitelnou a bezcennou a může ji vést pouze k novým krizím. Projekty pomoci, které řeší některé naléhavé potřeby, by měly být vnímány pouze jako prozatímní opatření." [\[97\]](#) Nedostatek spravedlnosti je "kořenem sociálního zla"[\[98\]](#). Protože "člověk často zjistí, že lidská práva neplatí pro všechny stejně". [Značka \[99\]](#)

95. Stává se, že "v současném 'soukromoprávním' modelu úspěchu se nezdá být příliš smysluplné investovat do toho, aby ti, kteří upadli na vedlejší kolej, slabí nebo méně nadaní, mohli v životě něčeho dosáhnout". [Otázka](#), která se stále vrací, je stále stejná: Nejsou méně nadaní lidskými bytostmi? Nemají snad slabí stejnou důstojnost jako my? Jsou ti, kteří se narodili s menšími příležitostmi, méně cenní jako lidské bytosti a musí se spokojit s pouhým přežíváním? Hodnota našich společností závisí na tom, jak na tyto otázky odpovíme, a závisí na tom i naše budoucnost. Buď znovu získáme svou morální a duchovní důstojnost, nebo spadneme do špinavé jámy. Pokud se nezastavíme a nebudeme brát věci vážně, budeme pokračovat, otevřeně nebo skrytě, "tímto způsobem legitimizovat současný model rozdělování, ve kterém se menšina považuje za oprávněnou spotřebovávat v poměru, který nelze zobecnit, protože planeta by ani nebyla schopna pojmout plýtvání takovou spotřebou". [Fotografie \[101\]](#)

96. Mezi strukturální výzvy, které nelze vyřešit shora dolů a které je třeba naléhavě řešit, patří místa, prostory, domy a města, v nichž žijí a pohybují se chudí. Víme: "Jak krásná jsou města, která překonávají chorobnou nedůvěru, integrují druhé svou rozmanitostí a činí z této integrace faktor rozvoje! Jak krásná jsou města, která i ve svém architektonickém plánování oplývají prostory, které spojují, spojují a podporují uznání druhého! [\[102\]](#) Současně "nemůžeme nevzít v úvahu dopad degradace životního prostředí, současného modelu rozvoje a skartační kultury na lidský život". [\[103\]](#) Ve skutečnosti "zhoršování životního prostředí a společnosti [poškozuje] zvláštním způsobem nejslabší na planetě". [Fotografie \[104\]](#)

97. Proto je úkolem všech členů Božího lidu, aby různě pozvedli svůj hlas, aby se vyburcovali, odsoudili a odhalili, i když to znamená být považováni za "hloupé". Struktury nespravedlnosti musí být rozpoznány a zničeny silou dobra, změnou postoje, ale také s pomocí vědy a techniky, rozvojem účinných politik k transformaci společnosti. Vždy je třeba mít na paměti, že účelem evangelia není pouze osobní a důvěrný vztah s Pánem. Jde o mnohem širší záležitost: je to "Boží království" (srov. *Lk 4,43*); je o lásce k Bohu, který vládne ve světě. V míře, v jaké může vládnout mezi námi, bude společenský život prostorem bratrství, spravedlnosti, pokoje a důstojnosti pro všechny. Jak hlásání, tak křesťanská zkušenost mají tendenci vyvolávat sociální důsledky. Hledejme jeho království." [Fotografie \[105\]](#)

98. A konečně, dokument, který nebyl zpočátku všemi přijat pozitivně, nám nabízí úvahu, která je stále aktuální: "Obhájci 'pravoslaví' jsou někdy obviňováni z pasivity, shovívavosti a trestuhodné spoluúčasti tváří v tvář nesnesitelným situacím nespravedlnosti a politickým režimům, které je udržují. Ať už je ospravedlnění tohoto obvinění jakékoli, je jistě nutné, aby všichni, ale zvláště pastýři a odpovědní pastýři, bylo zapotřebí duchovní obrácení, intenzivní lásky k Bohu a bližnímu, horlivosti pro spravedlnost a pokoj, evangelního smyslu pro chudé a chudé. Péče o čistotu nauky není možná bez úsilí dát prostřednictvím integrálního teologického života odpověď účinného svědectví služby bližnímu, ale zvláště chudým a utlačovaným. [Stavba \[106\]](#)

Chudí jako poddaní

99. Podstatným darem pro putování všeobecné církve je proces rozlišování na shromáždění v Aparecidě, v němž latinskoameričtí biskupové jasně ukázali, že primární volba církve pro chudé je "implicitně obsažena v kristologické víře v onoho Boha, který se pro nás stal chudým, aby nás svou chudobou učinil bohatými". [\[107\]](#) Dokument uvádí misii do kontextu současné situace globalizovaného světa s jeho novými a dramatickými nerovnováhami [\[108\]](#) a v závěrečném poselství biskupové píší: "Velké rozdíly mezi bohatými a chudými nás volají, abychom se s větším nasazením stali učedníky, kteří umějí sdílet život jeden s druhým jako společenství u stolu, ve společenství všech synů a dcer Otcových. Komunita s otevřeným stolem, ze které nemůže být nikdo vyloučen a kde nikdo nemůže chybět. Proto znovu potvrzujeme primární, evangelijní volbu pro chudé." [Fotografie \[109\]](#)

100. Dokument zároveň rozvíjí téma, kterým se zabývala již předchozí shromáždění latinskoamerického episkopátu, a zdůrazňuje potřebu považovat marginalizované skupiny za *subjekty* schopné vytvářet vlastní kulturu, a nikoli za *objekty* lásky. Z toho vyplývá, že

takové skupiny mají právo žít evangelium podle hodnot existujících v jejich kultuře a podle toho slavit a sdílet svou víru. Zkušenost chudoby jim dává schopnost vidět aspekty reality, které ostatní vidět nemohou, a proto je nezbytné, aby jim společnost naslouchala. Totéž platí o církvi, která musí pozitivně hodnotit svůj "lidový" způsob života víry. Krásný text ze Závěrečného dokumentu z Aparecidy nám pomáhá zamyslet se nad tímto bodem, abychom našli správný postoj: "Pouze když se dostatečně přiblížíme chudým, aby vzniklo přátelství, naučíme se skutečně oceňovat to, co je pro dnešní chudé důležité, po čem oprávněně touží a jak sami žijí svou víru. [...] Chudí den za dnem přebírají odpovědnost za evangelizaci a integrální lidský rozvoj: vychovávají své děti ve víře, vždy žijí v solidaritě s příbuznými a bližními, stále hledají Boha a dávají život putující církvi. Ve světle evangelia poznáváme, že mají nekonečnou důstojnost a svatou velikost v očích Krista, který byl chudý a vyloučený jako oni. S touto zkušeností získanou ve víře stojíme při nich při obraně jejich práv." [Výstavba \[110\]](#)

101. Z toho všeho vyplývá jeden aspekt volby pro chudé, který musíme mít stále na paměti: tato volba vyžaduje, abychom byli "pozorní k druhým". Tato láskyplná péče je počátkem opravdové péče o jeho osobu a na tomto základě pak skutečně usilují o jeho blaho. To zahrnuje ocenění chudých pro jejich zvláštní hodnotu, pro jejich povahu, pro jejich kulturu a pro jejich způsob života víry. Pravá láska je vždy kontemplativní, umožňuje nám sloužit druhému ne z nutnosti nebo ješitnosti, ale protože je krásná, mimo zdání. [...] Pouze z této opravdové a srdečné blízkosti je můžeme adekvátně doprovázet na jejich cestě k osvobození. [\[111\]](#) Z tohoto důvodu upřímně děkuji všem, kteří se rozhodli žít mezi chudými, kteří je nejen čas od času navštěvují, ale žijí s nimi a žijí s nimi. Takové rozhodnutí je jednou z nejvyšších forem evangelního života.

102. Z tohoto hlediska je jasné, že "všichni se musíme nechat evangelizovat [chudými]" [\[112\]](#) a že všichni "přijímáme tajemnou moudrost, kterou nám chce Bůh skrze ni sdělit". [\[113\]](#) Chudí vyrostli v nejnejistějších poměrech, naučili se přežívat i v těch nejnepríznivějších podmínkách, důvěřují Bohu s jistotou, že je nikdo jiný nebude brát vážně, pomáhají si navzájem v nejtemnějších hodinách a tak se naučili mnohému, co uchovávají v tajemství svého srdce. Ti z nás, kteří ve svém životě neměli tak hraniční zkušenosti, mohou jistě čerpat mnoho ze zdroje moudrosti, kterým je zkušenost chudých. Pouze když spojíme svůj nářek s jejich utrpením a strádáním, můžeme slyšet povzbuzení, které nás nabádá, abychom si usnadnili život.

KAPITOLA V **: NEUSTÁLÁ VÝZVA**

103. Chtěl jsem připomenout tyto dva tisíce let církevní péče o chudé a uprostřed chudých, abych ukázal, že je nedílnou součástí nepřetržité cesty církve. Péče o chudé patří k velké tradici církve jako maják, který osvětluje srdce a kroky křesťanů všech dob od počátku evangelia. Proto musíme cítit naléhavost pozvání všech, aby vstoupili do tohoto proudu světla a života, který pochází z poznání Krista tváří v tvář potřebným a trpícím. Láska k chudým je podstatným prvkem dějin, které Bůh chová u nás, a vyvěrá ze srdce církve jako neustálá výzva k srdcím jednotlivých věřících i jejich komunit. Církev jako Kristovo tělo pociťuje život chudých, kteří jsou privilegovanou součástí putujícího lidu, jako své vlastní "tělo". Z tohoto důvodu je láska k chudým, ať už má jakoukoli formu, evangelijní zárukou církve věrné Božímu Srdci. Každá církevní obnova vždy zahrnovala

mezi své priority tuto primární pozornost věnovanou chudým, která se liší od činnosti jakékoli jiné humanitární organizace jak svou motivací, tak svým stylem.

104. Křesťané nemají pohlížet na chudé pouze jako na sociální problém: jsou "rodinnou záležitostí". Patří "k našim". Vztah k nim se nesmí redukovat na činnost nebo oficiální povinnost církve. Jak učí shromáždění v Aparecidě, "je od nás požadováno, abychom věnovali čas chudým, projevovali jim náklonnost, pozorně jim naslouchali a pomáhali jim v těch nejtěžších chvílích. A tak za ně rozhodujeme a sdílíme s nimi hodiny, týdny nebo i roky našeho života a snažíme se společně s nimi měnit jejich situaci. Nesmíme zapomínat, že sám Ježíš je nám příkladem svými činy a slovy." [Fotografie \[114\]](#)

Ještě jednou milosrdný Samaritán

105. Převládající kultura na počátku tohoto tisíciletí má silnou tendenci ponechávat chudé jejich osudu, nepovažovat je za hodné pozornosti a ještě méně za hodné ocenění. V encyklice [Fratelli tutti](#) nás [papež František](#) vyzval, abychom se zamysleli nad podobenstvím o milosrdném Samaritánovi (srov. Lk 10,25-37), abychom prohloubili právě tento aspekt. V podobenství vidíme, že ti, kteří procházejí kolem zraněného muže ležícího na kraji cesty, mají různé postoje. Stará se o něj pouze milosrdný Samaritán. Znovu tedy vyvstává otázka, která se dotýká každého osobně: "S kým se ztotožňujete? Tato otázka je těžká, přímá a zásadní. Kterému z nich se podobáte? Musíme rozpoznat pokušení, které nás obklopuje, ignorovat druhé, zejména ty nejslabší. Řekněme to takhle, v mnoha ohledech jsme dosáhli pokroku, ale jsme negramotní, pokud jde o doprovázení, péči a podporu těch nejkřehčích a zranitelných v našich rozvinutých společnostech. Zvykli jsme si dívat se jinam, přecházet kolem nich, ignorovat situace, pokud se nás přímo nedotýkají." [Fotografie \[115\]](#)

106. A je pro nás velmi dobré, že se dnes opakuje tato scéna milosrdného Samaritána. Připomeňme si situaci z naší doby: "Když potkám člověka, který spí pod širým nebem za chladné noci, cítím, že tento nešťastník je něco nepředvídaného, co mi přijde do cesty, budižkničemu, potížiště na mé cestě, nepříjemný trn pro mé svědomí, problém, který musí řešit politici, A možná i odpad, který znečišťuje veřejný prostor. Nebo mohu reagovat z víry a lásky a rozpoznat v něm lidskou bytost se stejnou důstojností jako já, stvoření nekonečně milované Otcem, obraz Boží, bratra nebo sestru vykoupenou Ježíšem Kristem. To je to, co znamená být křesťanem! Nebo může být svatost chápána bez tohoto konkrétního uznání důstojnosti každé lidské bytosti?" [\[116\]](#) Co udělal milosrdný Samaritán?

107. Tato otázka je velmi důležitá, protože nám pomáhá rozpoznat závažný nedostatek v našich společnostech a také v našich křesťanských společenstvích. Jde o to, že mnohé formy lhostejnosti, s nimiž se dnes setkáváme, jsou "známkami rozšířeného životního stylu, který se projevuje různými, možná jemnějšími způsoby. Protože jsme všichni také velmi úzce spojeni se svými vlastními potřebami, je pro nás nepříjemné vidět někoho trpět; Trápí nás to, protože nechceme ztrácet čas kvůli problémům druhých lidí. To jsou symptomy nemocné společnosti, která se ve svém životě snaží obrátit zády k bolesti. Je lepší neupadnout do této bíd. Uvažujme o vzoru milosrdného Samaritána." [\[117\]](#) Závěrečná slova evangelního podobenství – "Jděte a jednejte stejně" (Lk 10,37) – jsou příkázáním, které musí křesťan pociťovat každý den ve svém srdci.

Nevyhnutelná výzva pro dnešní církev

108. V době zvláště těžké pro římskou církev, kdy se císařské instituce hroutily pod tlakem barbarů, nabádal papež [Řehoř Veliký](#) své věřící takto: "Každý den nacházíme Lazara, když jen hledáme, každý den vidíme Lazara, i když nehledáme. Hle, chudí se nevhodně obětují, ti, kteří jednou budou jednat, jak nás prosí naši přímluvci. [...] Nenechte tedy čas milosti proběhnout nevyužitý, nezanedbávejte přijaté léky." [\[118\]](#) Odvážně se postavil proti rozšířeným předsudkům vůči chudým, například že oni sami nesou odpovědnost za svou bídu: "A když vidíte chudé, jak páchají mnoho zavrženíhodných věcí, nepohrdejte jimi, neopouštějte je; neboť je očišťuje od špíny malicherných zvráceností z pecí chudoby." Není neobvyklé, že blahobyť je zaslepující, takže si někdy dokonce myslíme, že můžeme být šťastní jen tehdy, když se obejdeme bez druhých. V tomto ohledu mohou být chudí pro nás tichými učiteli, kteří vracejí naši pýchu a pýchu do náležité pokory.

109. Pokud je pravda, že chudí jsou podporováni těmi, kteří mají ekonomické prostředky, pak je opak jistě pravdou. Je to překvapivá zkušenost, o níž svědčí křesťanská tradice a která se stává skutečným bodem obratu v našem osobním životě, když si uvědomíme, že jsou to právě chudí, kdo nás učí evangeliu. Jakým způsobem? Prostřednictvím svých životních podmínek nás tiše konfrontují s naší slabostí. Například starý člověk nám připomíná naši vlastní zranitelnost skrze křehkost svého těla, i když se ji snažíme skrývat za blahobyť nebo vnější zdání. Chudí nás navíc nutí přemýšlet o neudržitelnosti oné agresivní pýchy, s níž často čelíme životním těžkostem. V podstatě nám umožňují uvědomit si nejistotu a prázdnotu zdánlivě chráněného a bezpečného života. V této souvislosti si ještě jednou poslechněme svatého [Řehoře Velikého](#): "Ať se nikdo nenechá ukolébát pocitem bezpečí a neřekne: Pohledte! V žádném případě neokrádám cizí věci; Užívám pouze statků, které mi byly poskytnuty; Tento boháč totiž nebyl potrestán za to, že by ukradl cizí věci, ale za to, že se bezbožně ztratil pro zboží, které dostal. Peklo ho pak vydalo to, že ve svém štěstí necítil žádný strach, zneužil dary, které obdržel k opovážlivosti, nepoznal soucit [...]." [Fotografie \[120\]](#)

110. Pro nás křesťany vede otázka chudých k podstatě naší víry. Je to primární volba pro chudé, to znamená láska církve k nim, jak učil [Jan Pavel II.](#), "která je rozhodující a patří k její pevné tradici a vede církev k tomu, aby se obrátila ke světu, v němž navzdory technickému a ekonomickému pokroku hrozí, že chudoba nabude gigantických forem". [\[121\]](#) Pro křesťany totiž chudí nejsou sociologickou kategorií, ale tělem samotného Krista. Nestačí totiž hlásat nauku o vtělení Boha všeobecně; Abychom skutečně vstoupili do tohoto tajemství, je třeba přesněji říci, že Pán na sebe vzal tělo, které hladoví, žízní, je nemocné a uvězněné. "Chudá církev pro chudé dělá svůj první krok tím, že se obrací ke Kristovu tělu. Když jdeme do Těla Kristova, začínáme něčemu rozumět – chápat, co je to za chudobu: Pánova chudoba. A to není snadné." [\[122\]](#)

111. Srdce církve je ze své podstaty v solidaritě s těmi, kdo jsou chudí, marginalizovaní a marginalizovaní, s těmi, kdo jsou považováni za "odpad" společnosti. Chudí patří k srdci církve, protože "naše víra v Krista, který se stal chudým a je stále nablízku chudým a vyloučeným, vyvolává starost o integrální rozvoj nejvíce zanedbávaných členů společnosti". [\[123\]](#) V srdci každého věřícího je potřeba "naslouchat této výzvě, která vyplývá ze samotného osvobození, které milost působí v každém z nás, a proto není posláním vyhrazeným jen některým". [Fotografie \[124\]](#)

112. Někdy je možné identifikovat nedostatek nebo dokonce nedostatek angažovanosti v některých křesťanských hnutích nebo skupinách pro obecné dobro společnosti, a zejména pro obranu a podporu těch nejslabších a znevýhodněných. V této souvislosti je třeba mít na paměti, že náboženství, zejména křesťanské, nemůže být omezeno na soukromou sféru, jako by se věřící nemuseli zabývat také problémy občanské společnosti a událostmi, které se dotýkají občanů. [Fotografie \[125\]](#)

113. "Každé společenství v církvi, které tvrdí, že zůstává ve svém klidu, aniž by se o něj tvůrčím způsobem staralo a účinně spolupracovalo na tom, aby chudí mohli žít důstojně a aby nikdo nebyl vyloučen, se vystavuje riziku rozkladu, i když hovoří o sociálních otázkách a kritizuje vlády. To nakonec snadno zanikne v duchovním zesvětštění, pokrytecky zakrývaném náboženskými cvičeními, neplodnými shromážděními a prázdnými řečmi." [\[126\]](#)

114. Nemluvíme jen o pomoci a potřebě pracovat pro spravedlnost. Věřící si musí uvědomit jinou formu nedůslednosti vůči chudým. Ve skutečnosti "nejhorší diskriminací, kterou trpí chudí, je nedostatek duchovní pozornosti. [...] Prioritní volba pro chudé se musí projevit především v mimořádné a prioritní náboženské oddanosti." [\[127\]](#) Tato duchovní pozornost vůči chudým je však zpochybňována určitými předsudky, a to i na straně křesťanů, protože bez chudých se cítíme lépe. Někteří stále říkají: "Naším úkolem je modlit se a učit pravdivé doktríně." A tím, že oddělují tento náboženský aspekt od holistické podpory, dodávají, že by se o ně měla postarat pouze vláda, nebo že by bylo lepší nechat je v jejich bídě a naučit je, jak mají v první řadě pracovat. Někdy se také odvolávají na pseudovědecká kritéria, například když se říká, že volný trh povede k vyřešení problému chudoby sám od sebe. Nebo se dokonce rozhodne pro pastorační péči tzv. "elit" a tvrdí, že místo plýtvání časem s chudými by se mělo lépe starat o bohaté, mocné a pracující lidi, aby se přes ně dospělo k efektivnějším řešením. Světskost za těmito pojmy je snadno viditelná: vedou nás k tomu, abychom se na skutečnost dívali povrchními kritérii, bez jakéhokoli nadpřirozeného světla, když dáváme přednost lidem, kteří nám dávají pocit bezpečí, a když hledáme privilegia, která jsou pro nás příjemná.

Dávání, dokonce i dnes

115. Je vhodné říci pár slov o almužně, která se dnes netěší dobré pověsti, často ani mezi věřícími. Nejenže se zřídka praktikuje, nýbrž někdy se dokonce přehlíží. Na jedné straně bych chtěl ještě jednou zdůraznit, že nejdůležitější pomocí pro chudého člověka je pomoci mu získat dobré zaměstnání, aby si mohl vydobýt život, který bude více odpovídat jeho důstojnosti prostřednictvím rozvoje jeho schopností a osobního nasazení. Ve skutečnosti "nezaměstnanost [...] je mnohem víc než jen vysychání zdroje příjmů pro živobytí. Práce je také práce, ale je to mnohem, mnohem víc. Prostřednictvím práce se stáváme více lidmi, naše lidskost vzkvétá. Mladí lidé vyrůstají pouze díky práci. Sociální nauka církve vždy považovala lidskou práci za účast na stvoření, která pokračuje každodenně, také rukama, myslí a srdcem pracujících. [Na](#) druhé straně, pokud taková konkrétní možnost ještě neexistuje, nesmíme riskovat a ponechat člověka jeho osudu bez toho nejnnutnějšího k důstojnému životu. Z tohoto důvodu zůstává almužna nezbytnou příležitostí k doteku, setkání a empatii.

116. Tomu, kdo skutečně miluje, je jasné, že almužna nezbavuje kompetentní autority jejich odpovědnosti, ani nečiní zbytečným organizační závazek institucí, ani nenahrazuje legitimní boj za spravedlnost. Přinejmenším nás však povzbuzuje k tomu, abychom se zastavili a pohlédli chudým do tváře, dotkli se jich a podělili se s nimi o něco ze svého majetku. V každém případě almužna, i když je malá, dává určitý *pietas* společenskému životu, v němž se každý žene za svými osobními zájmy. V knize Přísloví se říká: "Kdo má dobré oko, bude požehnaný, protože svůj chléb dává chudým" (Př 22:9).

117. Starý i Nový zákon obsahují opravdové chvalo zpěvy na almužnu: "Mějte však trpělivost s poníženým a nenechte ho čekat na dobro. [...] Zamkněte dobré skutky ve svých zásobárnách, zachráníte vás před každým zlem!" (Sir 29:8, 12). A Ježíš přebírá toto učení: "Prodejte svůj majetek a dejte almužnu. Vytvořte si peněženky, které nezestárnou! Opatřete si poklad, který se nezmenšuje v nebi, kde ho žádný zloděj nenalezne a žádný mol ho nesežere!" (Lk 12:33).

118. Svatému Janu Zlatoústému byla připisována následující napomenutí: "Neboť almužna je křídlem modlitby. Pokud nedáte křídla své modlitbě, nebude létat." [129] A svatý Řehoř Naziánský zakončil jedno ze svých slavných kázání těmito slovy: "Jestliže vy, služebníci, bratři a dědicové Kristovi, chcete mě vyslechnout nyní, pak navštěvujeme Krista, uzdravujeme Krista, žijme Krista, oblečme Krista, ochraňujeme Krista, ctíme Krista, ale nejen pohostinností, jak to někteří učinili. a ne jako Maria mastmi, a nejen u hrobu jako Josef z Arimatie, ani dary na pohřeb jako Nikodém, který byl svatým křesťanem, ani zlatem, kadidlem a myrhou, jak to před nimi činili mudrci. Protože Pán chce milosrdenství vůči světu, a ne obět', [...], prokažme mu milosrdenství v potřebných, aby, až odtud budeme muset odejít, přijali do věčných stanů." [Fotografie \[130\]](#)

119. Láska a nejhlubší přesvědčení musí být živeny a to se děje činy. Pokud zůstaneme ve světě myšlenek a diskusí, bez osobních, opakovaných a upřímných gest, povede to k selhání našich nejcennějších snů. Z tohoto prostého důvodu se jako křesťané nezříkáme almužny. Gesto, které může být učiněno různými způsoby a které se můžeme snažit udělat co nejefektivnější, ale které rozhodně musíme udělat. A vždy bude lepší něco dělat než nedělat nic. V každém případě se dotkne našich srdcí. Nebude to řešení chudoby ve světě, o které je třeba usilovat s inteligencí, vytrvalostí a sociální angažovaností. Ale musíme praktikovat almužnu, abychom se dotkli trpícího těla chudých.

120. Křesťanská láska překonává všechny překážky, sbližuje vzdálené lidi, sjednocuje cizince, mění nepřátele v důvěrníky, překonává propasti, které jsou lidsky nepřekonatelné, a zasahuje i do nejskrytějších koutů společnosti. Křesťanská láska je svou povahou prorocká, koná zázraky, nezná hranic: je tu pro nemožné. Láska je především jakýmsi životním konceptem, způsobem života. Církev, která neklade žádné hranice lásce, která nezná nepřátele, proti nimž by měla bojovat, ale pouze muže a ženy, které má milovat, to je církev, kterou dnes svět potřebuje.

121. Jak svou prací, tak svým úsilím o změnu nespravedlivých společenských struktur, jakož i tímto prostým, velmi osobním a bezprostředním gestem pomoci, aby chudý člověk mohl pocítit, že Ježíšova slova jsou určena jemu: "Dal jsem vám svou lásku" (Zj 3,9).

Dáno v Římě, u sv. Petra, na svátek sv. Františka z Assisi, 4. října 2025, prvního mého pontifikátu.

-
- [1] František, encyklika *Dilexit nos* (24. října 2024), 170: AAS 116 (2024), 1422.
- [2] *Tamtéž*, 171: AAS 116 (2024), 1422-1423.
- [3] Tamtéž, Apoštolská exhortace *Gaudete et exsultate* (19. března 2018), 96: AAS 110 (2018), 1137.
- [4] František, *Promluva ke sdělovacím prostředkům* (16. března 2013): AAS 105 (2013), 381.
- [5] J. Bergoglio, A. Skorka, *Sobre el cielo y la tierra*, Buenos Aires 2013, 214.
- [6] Svatý Pavel VI., *Homilie při slavení eucharistie u příležitosti posledního veřejného zasedání 2. vatikánského koncilu* (7. prosince 1965): AAS 58 (1966), 55-56.
- [7] Srov. František, Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 187: AAS 105 (2013), 1098.
- [8] *Tamtéž*, 212: AAS 105 (2013), 1108.
- [9] Tamtéž, encyklika *Fratelli tutti* (3. října 2020), 23: AAS 112 (2020), 977.
- [10] *Tamtéž*, 21: AAS 112 (2020), 976.
- [11] Rada Evropských společenství, *rozhodnutí (85/8/EHS) o zvláštních opatřeních pro boj proti chudobě na úrovni Společenství* (19. prosince 1984), čl. 1, odst. 2: *Úřední věstník Evropských společenství* č. L 2/24.
- [12] Srov. sv. Jan Pavel II., *Katecheze* (27. října 1999): *L'Osservatore Romano*, 28–října 1999, 4.
- [13] František, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 197: AAS 105 (2013), 1102.
- [14] Srov. tamtéž, *Poselství k pátému Světovému dni chudých* (13. června 2021), 3: AAS 113 (2021), 691. To je mocné poučení také pro jeho učedníky všech dob."
- [15] Tamtéž, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 186: AAS 105 (2013), 1098.
- [16] Tamtéž, Apoštolská exhortace *Gaudete et exsultate* (19. března 2018), 95: AAS 110 (2018), 1137.
- [17] *Tamtéž*, 97: AAS 110 (2018), 1137.
- [18] Tamtéž, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 194: AAS 105 (2013), 1101.
- [19] František, *Promluva ke sdělovacím prostředkům* (16. března 2013): AAS 105 (2013), 381.
- [20] 2. vatikánský koncil, dogmatická konstituce *Lumen gentium*, 8.

[21] František, Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 48: AAS 105 (2013), 1040.

[22] V této kapitole uvádíme některé z těchto příkladů svatosti, aniž bychom si činili nárok na to, že jsou vyčerpávající. Mají spíše zviditelnit starost o chudé, která vždy charakterizovala činnost církve ve světě. Podrobnou reflexi historie této pozornosti věnované těm nejpotřebnějším lze nalézt v knize V. Paglii, *Storia della povertà*, Milán 2014.

[23] Srov. sv. Ambrož, *O povinnostech církevních služebníků* I, kap. 41, 205-206: CCSL 15, Turnhout 2000, 76-77; II, kap. 28, 140-143: CCSL 15, 148-149.

[24] *Tamtéž*, II, kap. 28, 140: CCSL 15, 148.

[25] *Tamtéž*.

[26] *Tamtéž*, II, kap. 28, 142: CCSL 15, 148.

[27] Sv. Ignác z Antiochie, *Ignác Smyrňanům*, 6, 2: SCh 10bis, Paříž 2007, 136-138.

[28] Sv. Polykarp ze Smyrny, *List církvi Filipské*, 6, 1: SCh 10bis, 186.

[29] Sv. Justin Mučedník, *První apologie*, 67, 6-7: SCh 507, Paříž 2006, 310.

[30] Sv. Jan Zlatoústý, *Komentář k evangeliu sv. Matouše*, 50, 3: PG 58, Paříž 1862, 508.

[31] *Tamtéž*, 50, 4: PG 58, 509.

[32] *Tamtéž*, *Homilie na epištolu Židům* 11, 3: PG 63, Paříž 1862, 94.

[33] *Tamtéž*, *Homilia II de Lazaro*, 6: PG 48, Paříž 1862, 992.

[34] St. Ambrose, *De Nabuthae*, 12, 53: CSEL 32/2, Praha 1897, 498.

[35] Svatý Augustin, *Enarrationes in Psalmos*, 125, 12: CCEL 95/3, Vídeň 2001, 181.

[36] *Tamtéž*, *Sermo LXXXVI*, 5: CCSL 41Ab, Turnhout 2019, 411-412.

[37] Pseudo-augustinus, *Sermo CCCLXXXVIII*, 2: PL 39, Paříž 1862, 1700.

[38] Sv. Cyprián z Kartága, *O smrtelnosti*, 16: CCSL 3A, Turnhout 1976, 25.

[39] František, *Poselství ke Světovému dni nemocných XXX* (10. prosince 2021), 3: AAS 114 (2022), 51.

[40] Sv. Kamil z Lellis, *Regole della Compagnia dei Servi degli Infermi*, 27: M. Vanti (ed.), *Scritti di San Camillo de Lellis*, Milán 1965, 67.

[41] Svatá Luisa z Marillacu, *Lettre aux très chères Sœurs Claude et Marie* (28. listopadu 1657): E. Charpy (ed.), *Sainte Louise de Marillac. Écrits*, Paříž 1983, 576.

[42] Sv. Basil Veliký, *Padesát pět podrobných pravidel v otázkách a odpovědích*, 37, 1: PG 31, Paříž 1857, 1009 C-D.

[43] *Řehole sv. Benedikta*, 53, 15: SCh 182, Paříž 1972, 614.

[44] Sv. Jan Cassianus, *Dvacet čtyři rozmluv s Otcí*, XIV, 10: CSEL 13, Vídeň 2004, 410.

[45] Benedikt XVI., *Katecheze* (21.–října 2009): *L'Osservatore Romano*, 22.–října 2009, 1.

- [46] Srov. Inocenc III., Bull *Operante divinae dispositionis – Regula Primitiva the Trinitarian* (17. prosince 1198), 2: J. L. Aurrecochea, A Moldon (ed.), *Fuentes históricas de la Orden Trinitaria (viz XII-XV)*, Córdoba 2003, 6. a pokud stačí dvě části, mají se s nimi konat skutky milosrdenství a skromný životy pro ně a pro nutné domácí služebnictvo. Třetí část však má být ponechána jako výkupné za vězně za jejich víru v Krista."
- [47] Srov. *Consituciones de la Orden de los Mercedarios*, 14: Orden del la Bienaventurada Virgen María de la Merced, *Regla y Constituciones*, Řím 2014, 53. aby zachránili křesťany, kteří jsou v extrémním nebezpečí, že ztratí svou víru v nové formy zajetí".
- [48] Srov. St Juan Bautista de la Concepción, *La regla de la Orden de la Santísima Trinidad*, XX, 1: BAC Maior 60, Madrid 1999, 90. Tento svatý řád Nejsvětější Trojice je volá a zve je, aby přišli a pili z vody Vykupitele, to znamená, že protože Kristus se pověsil na kříž, aby byl spásou a Vykupitelem lidí, přijal tuto spásu a chce ji dát chudým a rozdělit ji a vykoupit a osvobodit zajatce."
- [49] Srov. tamtéž, *El recogimiento interior*, XL, 4: BAC Maior 48, Madrid 1995, 689. Kolik je těch, kteří jsou na této cestě otroky a vězni ďábla, uvěznění a spoutáni svými vášněmi a nezřízenými žádostmi."
- [50] František, *Poselství k XLVIII. světovému dni míru* (8. prosince 2014), 3: AAS 107 (2015), 69.
- [51] Tamtéž, *Setkání s policisty, vězni a dobrovolníky* (Verona, 18. května 2024): AAS 116 (2024), 766.
- [52] Honorius III., Bula *Solet annuere – Regula bullata* (29. listopadu 1223), kap. VI: SCh 285, Paříž 1981, 192.
- [53] Srov. Řehoř IX., bula *Sicut manifestum est* (17. září 1228), 7: SCh 325, Paříž 1985, 200: "V souladu s vaší prosbou tedy s apoštolským souhlasem potvrzujeme váš úmysl žít v krajní chudobě a s autoritou tohoto listu vám udělujeme, abyste nebyli nikým nuceni přijímat majetek."
- [54] Srov. S. C. Tugwell (ed.), *Raní dominikáni. Vybrané spisy*, Mahwah 1982, 16-19.
- [55] Tomáš z Celana, *Druhý životopis*, část I, kap. IV, 8: *AnalFranc* 10, Florencie 1941, 135.
- [56] František, *Vzpomínková promluva po návštěvě hrobu dona Lorenza Milaniho* (Barbiana, 20. června 2017), 2: AAS 109 (2017), 745.
- [57] Svatý Jan Pavel II., *Discorso ai partecipanti al Capitolo Generale dei Chierici Regolari Poveri della Madre di Dio delle Scuole Pie (Scolopi)* (5. července 1997), 2: *L'Osservatore Romano*, 6. července 1997, 5.
- [58] Tamtéž.
- [59] Tamtéž, *Homilie při svatořečení* (18. dubna 1999): AAS 91 (1999), 930.
- [60] Srov. tamtéž, *Dopis Iuvenum Patris* (31. ledna 1988), 9: AAS 80 (1988), 976.

[61] Srov. František, *Promluva k účastníkům generální kongregace Institutum caritatis (Rosminians)* (1. října 2018): *L'Osservatore Romano*, 1.–2. října 2018, 7.

[62] Tamtéž, *Homilie při kanonizaci* (9. října 2022): AAS 114 (2022), 1338.

[63] Svatý Jan Pavel II., *Poselství misionářům Nejsvětějšího Srdce Ježíšova* (31. května 2000), 3: *L'Osservatore Romano*, 16.–července 2000, 5.

[64] Srov. Pius XII., Apoštolské breve *superiore iam aetate* (8. září 1950): AAS 43 (1951), 455-456.

[65] František, *Poselství pro životopis. Světový den migrantů a uprchlíků* (27. května 2019): AAS 111 (2019), 911.

[66] Tamtéž, *Poselství ke Světovému dni migrantů a uprchlíků* (5. srpna 2013): AAS 105 (2013), 930.

[67] Svatá Terezie z Kalkaty, *děkovná řeč* (Oslo, 10. prosince 1979).

[68] Svatý Jan Pavel II., *Promluva k poutníkům za blahořečení Matky Terezy* (20. října 2003), 3: *L'Osservatore Romano*, 20.–21. října 2003, 10.

[69] František, *Homilie při svatořečení* (13. října 2019): AAS 111 (2019), 1712.

[70] Svatý Jan Pavel II., Apoštolská exhortace *Novo millennio ineunte* (6. ledna 2001), 49: AAS 93 (2001), 302.

[71] František, apoštolská exhortace *Christus vivit* (25. března 2019), 231: AAS 111 (2019), 458.

[72] Tamtéž, *Promluva k účastníkům Mezinárodního setkání lidových hnutí* (28. října 2014): AAS 106 (2014), 851–852.

[73] *Tamtéž*, AAS 106 (2014), 859.

[74] Tamtéž, *Promluva k účastníkům 3. mezinárodního setkání lidových hnutí* (5. listopadu 2016): *L'Osservatore Romano*, 7.–8. listopadu 2016, 5.

[75] *Tamtéž*.

[76] Svatý Jan XXIII., *Radiomessaggio a tutti i fedeli del mondo ad un mese dall'apertura del Concilio Ecumenico Vaticano II* (11. září 1962): AAS 54 (1962), 682.

[77] G. Lercaro, *Intervento nella XXXV Congregazione Generale del Concilio Ecumenico Vaticano II* (6. prosince 1962): AS I/IV 327-328.

[78] *Tamtéž*, 4: AS I/IV, 329.

[79] Istituto per le Scienze Religiose (ed.), *Per la forza dello Spirito*. Giacomo Lercaro, Bologna 1984, 115.

[80] Svatý Pavel VI., *Allocuzione nella solenne inaugurazione della II Sessione del Concilio Ecumenico Vaticano II* (29. září 1963): AAS 55 (1963), 857.

[81] Tamtéž, *Katecheze* (11. listopadu 1964): *Insegnamenti di Paolo VI*, II (1964), 984.

[82] 2. vatikánský koncil, pastorální konstituce *Gaudium et spes*, 69, 71.

- [83] Svatý Pavel VI., Encyklika *Populorum progressio* (26. března 1967), 23: AAS 59 (1967), 269.
- [84] Srov. *esv.*, 4: AAS 59 (1967), 259.
- [85] Svatý Jan Pavel II., Encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30. prosince 1987), 42: AAS 80 (1988), 572.
- [86] *Tamtéž*, AAS 80 (1988), 573.
- [87] *Tamtéž*, encyklika *Laborem exercens* (14. září 1981), 3: AAS 73 (1981), 584.
- [88] Benedikt XVI., Encyklika *Caritas in veritate* (29. června 2009), 7: AAS 101 (2009), 645.
- [89] *Tamtéž*, 27: AAS 101 (2009), 661.
- [90] Druhé valné shromáždění latinskoamerického episkopátu, *Medellínský závěrečný dokument* (24. října 1968), 14, č. 7: CELAM, *Medellín. Závěry*, Lima 2005, str. 131-132.
- [91] František, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 202: AAS 105 (2013), 1105.
- [92] *Tamtéž*, 205: AAS 105 (2013), 1106.
- [93] *Tamtéž*, 190: AAS 105 (2013), 1099.
- [94] *Tamtéž*, 56: AAS 105 (2013), 1043.
- [95] *Tamtéž*, encyklika *Dilexit nos* (24. října 2024), 183: AAS 116 (2024), 1427.
- [96] Sv. Jan Pavel II., encyklika *Centesimus annus* (1. května 1991), 41: AAS 83 (1991), 844-845.
- [97] František, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 202: AAS 105 (2013), 1105.
- [98] *Tamtéž*.
- [99] *Tamtéž*, encyklika *Fratelli tutti* (3. října 2020), 22: AAS 112 (2020), 976.
- [100] *Tamtéž*, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 209: AAS 105 (2013), 1107.
- [101] *Tamtéž*, encyklika *Laudato si'* (24. května 2015), 50: AAS 107 (2015), 866.
- [102] *Tamtéž*, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 210: AAS 105 (2013), 1107.
- [103] *Tamtéž*, encyklika *Laudato si'* (24. května 2015), 43: AAS 107 (2015), 863.
- [104] *Tamtéž*, 48: AAS 107 (2015), 865.
- [105] *Tamtéž*, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 180: AAS 105 (2013), 1095.
- [106] Kongregace pro nauku víry, *Instrukce o některých aspektech "teologie osvobození"* (6. srpna 1984), XI, 18: AAS 76 (1984), 907-908.

- [107] V. generální konference biskupských konferencí Latinské Ameriky a Karibiku, *závěrečný dokument z Aparecidy* (29. června 2007), 392, Bogotá 2007, s. 179-180. Srov. Benedikt XVI., *Promluva při zahájení práce V. generální konference biskupských konferencí Latinské Ameriky a Karibiku* (13. května 2007), 3: AAS 99 (2007), 450.
- [108] Srov. V. generální konference biskupských konferencí Latinské Ameriky a Karibiku, *závěrečný dokument z Aparecidy* (29. června 2007), 43-87, s. 31-47.
- [109] *Tamtéž*, *Poselství* (29. května 2007), č. 4, Bogotá 2007, s. 275.
- [110] *Tamtéž*, *Závěrečný dokument z Aparecidy* (29. června 2007), č. 398, s. 182.
- [111] František, Apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 199: AAS 105 (2013), 1103-1104.
- [112] *Tamtéž*, 198: AAS 105 (2013), 1103.
- [113] *Tamtéž*.
- [114] V. generální konference biskupských konferencí Latinské Ameriky a Karibiku, *závěrečný dokument z Aparecidy* (29. června 2007), č. 397, s. 182.
- [115] František, encyklika *Fratelli tutti* (3. října 2020), 64: AAS 112 (2020), 992.
- [116] *Tamtéž*, Apoštolská exhortace *Gaudete et exsultate* (19. března 2018), 98: AAS 110 (2018), 1137.
- [117] *Tamtéž*, encyklika *Fratelli tutti* (3. října 2020), 65–66: AAS 112 (2020), 992.
- [118] Svatý Řehoř Veliký, *Homilie* 40, 10: SCh 522, Paříž 2008, 552-554.
- [119] *Tamtéž*, 6: SCh 522, 546.
- [120] *Tamtéž*, 3: SCh 522, 536.
- [121] Svatý Jan Pavel II., *Encyklika Centesimus annus* (1. května 1991), 57: AAS 83 (1991), 862-863.
- [122] František, *Letniční vigilie s církevními hnutími* (18. května 2013): *L'Osservatore Romano*, 20.–21. května 2013, 5.
- [123] *Tamtéž*, apoštolská exhortace *Evangelii gaudium* (24. listopadu 2013), 186: AAS 105 (2013), 1098.
- [124] *Tamtéž*, 188: AAS 105 (2013), 1099.
- [125] Srov. *tamtéž*, 182–183: AAS 105 (2013), 1096–1097.
- [126] *Tamtéž*, 207: AAS 105 (2013), 1107.
- [127] *Tamtéž*, 200: AAS 105 (2013), 1104.
- [128] *Tamtéž*, *projev na setkání se zástupci světa práce v ocelárnách ILVA v Janově* (27. května 2017): AAS 109 (2017), 613.
- [129] Pseudo-Zlatoústý, *Homilia de jejunio et eleemosyna*: PG 48, 1060.

[130] Sv. Řehoř Naziánský, 14. řeč, 40: PG 35, Paříž 1886, 910.

Autorské © dikasterium pro komunikaci - Libreria Editrice
Vaticana

SVATÝ STOLEC